ЗЛОБНІ ВИДУМКИ Д-ра ІВАНА ФРАНКА.

Написав

Іван Верхратский.

У Львові.
З печатнї В. А. Шийковского.
1907.

Тут поміщені злобні видумки п. Івана Франка в галицко-руских писанях відносячі ся до моїх виданій; лиш принагідно згадають ся декотрі завистні витребеньки п. Івана Франка на деяких других писателів, передовсім же єго посмертна критика на бл. п. Івана Гушалевича. Вперве написав я одвітні уваги на статю мені противну р. 1903. (в 15. томі „Записок Наукового Товариства імени Шевченка); пізнійше на декотрі свіжі видумки п. Івана Франка я наспорив дещо нового, та хоть написав зараз по появленю Франківских фальшів мої замітки, я їх не оголошував печатно, бо занятий кінченєм зоольоґії призначеної до науки унїверситетскої (над тою книжкою я працював 4 повні літа) я не мав часу розбивати своєї сили на печатанє полєміки. А і дальше я був надто занятий иншими ділами передовсім же ладженєм і виданєм учебників шкільних, ілюстрованої ботаніки (1905 р.) і такої же зоольоґії (1906 р.) на низші кляси шкіл середних; на другий курс 1906. і на рік 1907. я призначив виготовленє і виданє ілюстрованої мінеральоґії і ілюстрованої зо-

ольоґії на висші кляси шкіл середних Опісляж с. є аж 1908. року задумав я дати одвіт п. Івану Франку. Та стало ся менї велике нещастє в половинї 1906. року захорував я нагло і вельми небезпечно; вправдї думав я, що знявшись як-так на ноги я зможу виладити хоть мінеральоґію і зоольоґію на висші кляси, та скоро пізнав я, що моя слабість того рода, що не зможу виконати такої важкої роботи. Се моє постановленє конечностию спонукане може утїшити руду завить декотрих людців, та таки менї самому не принесе оно жадної материяльної шкоди; виданє згаданих учебників мусїло-б одбути ся власними грішми і стояло-б яких 5.000 корон котрі би лише з трудом дало ся стягнути через розпродаж книжок по довших лїтах; за мою працю, вельми важку працю, не получив би я нїчого. Але для нашої справи єсть се шкода велика. Та годї богато говорити! Стало ся!

Колиж я не можу вже тепер заняти ся ладженєм нових книжок шкільних, то приняв ся я о рік скорше, нїж первісно задумав, за печатне опровержене злобних видумок п. Івана Франка, котрий, як видко, зовсїм легковажить собі нашу руску публику і пише, що єму подобає ся, призвичаєний вже до того, що єму нїхто не буде противити, а єго фальши приймуть ся мов сущая правда.

В 15. томі „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка“ II. 1903. в ділї Miscellanea находить ся статя під наголовком: „З історії українськоі молодіжи в Галичинї 1871—1884“, де на стор. 17. „бе'зіменний“ автор діткнув мою особу і представив річ невірно. Тото місце звучить: „посипались на »Друга« величезні кулї з редакциї »Слова« і »Сіона« — от востока і запада, навіть в кузьнї тогдїшного найбільшого поета п. В., котрий видав навіть і розіслав по сьвященикахокрему брошуру анатемізуючу »Друга« і его редакторів“. Тут помістив п. Іван Франко, подаючи сю статю, „без'іменного“*) автора, не зміняючи в нїй нїчого, крім „правописи“ з своеї сторони „цікаву“ примітку: „Автор має очевидно на думцї брошуру „Отвѣтъ Пану О. Партицкому etc.“ і виписавши вповнї наголовок моеї брошури подав виразно мое імя і назвище, чим утїшив очевидно свое чуле серденько і оказав менї знову свое „щироруське“ спасибіг а заразом показав, що він як всюди в

*) Сей „без'іменний“ автор був тогдї підчас видаваня „Друга“ правником, а тепер есть урядником. Яко правник належав до редакциї „Друга“, де писав крім де чого иншого оповіданя мозольно позлїплювані по части з декотрих других письменників, іменно з Гоголя. Писаня „безіменного“ автора зовсім без таланту, жадноі не мають стійности. *I. B.*

своїх »критиках«, психічних аналїзах і бібліоґрафічних поданях єсть поверхний і недокладний. Не „Отвѣтъ“, тілько в о иґіналї було „Одвѣтъ“, річ в фейлетонї звичайної ґазети без великої ваги, в науковій статї, за яку певно кладе п. Іван Франко своє писанєчко, важна а єї не шановане оказує лише недбалість і неточність. Згірдне вираженє в кузьнї тодїшного найбільшого поета“ (розуміє ся тут п. Іван Франко невиноватий, бо він статю „без'іменного“ автора помістив „без змін“) і виразне виписанє мого імени і назвища в приписцї, все указує на невідрадні відношеня в лонї товариства, що зве ся „науковим“, рівно як і зовсїм ненауковий, чисто Франківский, пристрастний тон в орґанї, що має бути науковим, нападанє личне дійсного члена того товариства се все відслонює ширшому кругови мерзку незгоду, яка панує в тім товаристві і дає нагоду людям подальше стоячим до заміток в роді: „щось вонить в нашій Коломиї“ та шкодить вельми і самій народовецкій партиї.

Шкодливим єсть також спосіб писаня п. Івана Франка, що хоче всюди уважати ся за довершеного знавця язика малоруского, к у з ь н я (з прихиленем до польского: kuźnia). П. Іван Франко нехай собі затямить, що в рускім повинно ся так писати, як наш люд говорить: к у з н я, л а з н я (парня), в о з н и й (а не: возьний), морозний, пізний, красний, ясний і

пр. Річ то дуже мала, маленька, але дійсно аж гидко стає, коли і „архілітератам“ приходить ся пригадувати елементарщини.**)

»Без'іменний« автор пише: „Кузьня найбільшого тодїшного руского поета“. До писаня поезий, іменно в засягу мною обранім дуже штучно утворених виразів, кузнї не було і потреба: бесїда моїх творів — се можу сказати з доброю совістию—єсть чисто народна, а коли утворив яке слово нове, то єсть оно правильно утворене а основує ся на людовій річи. То доперва пізнїйше повставали кузнї, в котрих незнанє язика клепало на швидку таке добро як: р і ж н о м а н і т н и й, о д н о м а н ї т н и й, п і д п о р я д к у в а т и, з м р і к, с т и с л о науковий, Чехи можуть бути горді на свого поета, б о г а т ь о х і пр. пр Твердженє „без'іменного“ автора, що я розіслав священикам мою брошуру, єсть зовсім ложне (або як гуртковці пишуть: це брехня!). Я н е п і с л а в н ї о д н о м у с в я щ е н и к у м о є ї б р о ш у р и. Впрочім була она печатана тілько

**) П. Іван Франко пише єще „молодїжи, виткнули би ми і те, та годї змовчати, що молодїж. genit. молодїжи пишуть тепер майже всї лїтерати народні, хоть люд в многих околицях такой говорить м о л о д ї ж, м о л о д е ж и або м о л о д ь, м ô л о д и Коли говоримо м і д, м е д у, а не мід міду, то по щож заводити тоє іканє непотрібно. В декотрих околицях буває іканє неправильно і у люду. *І. В.*

в 1.000 примірниках, а тоту брошуру **продавали** книгарня Ставропигийска ві Львові і кн. Білоуса в Коломиї. В статї „Без'іменного“ написано так хитро, що видає ся, наче б я був противником всякого поступу і противником молодежи тодішної, університетскої „дуже поступної“. О скілько се правда, викажемо пізнійше. Не вірно також сказано, що кромі »Слова« і »Сіона« я також виступив против „Друга“. Не також, але я **перший** виступив против „Друга“ в моїй брошурі. Впрочім я лише критикував літературну вартість „Друга“, переважно его ничевість язикову. Хоть моя критика була й остра, таки впадає в очи, що п. Івана Франка я ощадив і не чіпнув его анї разу. Вправдї язик п. Івана Франка оказував також фальши, та дав я ему спокій для певних причин. Межи всіми писателями „Друга“ був лиш один Іван Франко, котрий показував талант писательский. Він доперва зачинав писати; тож не хотів я его строгою критикою знеохочувати.

Саме в час, коли то я печатав свої стихи **власним накладом, без всякого вигляду на зиск**, в часї дуже слабого у нас руху лїтературного, приїхав був до Львова пок. професор М. Драгоманів. Професор кіевского університету, чоловік ширшої науки, при тім чоловік дуже вимовний, у нас він всюди зробив як найлучше враженє. Драгома-

нів звернув більшу увагу на мене, мабуть задля живійшого, як на той час, моєго занятя малорускою літературою, посїтив мене кілька раз в мешканю і говорив зовсїм свободно. Він схлібляв менї, однакож я чув таки добре, що в богато річах ми розходимо ся. Драгоманів бачучи мої поезиї заохочував мене піднести в поезиях „нові ідеї“. Хоть зпочину він виразив ся загально, так я менше-більше з'орієнтував ся, чого він бажав. Я не давав рішучого одвіта, але примітив, що уважаю поезию не моїм фахом, а хоть пишу тепер стихи, то лишень радше для розвиваня самого язика у нас занедбаного. Остатний раз, коли був у мене пок. професор Драгоманів, я власне мав вже напечатаних кілька пів аркушів моїх „Баєк“. Переглянув їх Драгоманів а байку »Білко і лихий пан« прочитав два рази; єму она сподобалась; по єго думцї она звязнїйше написана, нїж Рябко Гулака - Артемовского. Одного слова не розумів, іменно:

Білка взяли за кудри
Та знов єго на удри —

на удри я єму мусїв толкувати. З етимольоґічної правописи навіть такої, якої я ужив в моїх виданях (вовкъ, жовтий, мовивъ), покійник не дуже був вдоволений. Казав, що знаміряє нову ввести правопись, і на картцї (десь ще і доси маю єї межи шпарґалєм) переписав мою байку: Лисиця і Львиця.

Лисицьа регіт підняла!

Одноје львицьа львятко маје etc.

Драгоманів говорив зо мною, як впрочім і зо всіми нашими людьми цілком свободно Нині очевидно він наміряв мені сказати більше. Ото-ж почав від того, що нам передовсім випадає повалити всякі авторитети, котрі у нас лише спиняють діло. Я занимаючи ся тілько язиком, а не політикою, одвітив, що в зачерку мною обранім і роблю те, іменно уважаю язичє, яким переважно у нас писали, яко зовсім безцінне, а навіть шкодливе в загалі для розвитку русчини у нас, тому то виступаю против язичя, хоть, скілько можна, не тикаю личностій. На те Драгоманів: те все ще за мало, слідує вам передусім повалити авторитет священиків, бо они на Руси головно запорою здорового поступу. Сему я рішучо спротивив ся. Не знаю близше — говорив я — вашого священьства на Украині, але у нас в Галичині переважно священики чесні і патриотичні. Против наших священиків виступати рускому патриоту, по моїм розсуді, була би річ пуста і шкодлива. Подумайте: цілий рух руский в Галичині викликали священики, піддержали а і тепер головно піддержують священики. А і межи нечисленною рускою інтелігенциєю світскою головні діятелї то синове руских священиків. Навіть і новий народний напрям розчав ся в Галичині священиками: Маркіян Шашкевич, Яков Головацкий і Іван Вагилевич були рускими священиками.

Переважну часть твердяків між нашим священьством не належить оціняти дуже строго. Де їм було навчити ся малоруского язика; ревнійші з них рвали ся писати, писали так, як їм видавало ся найлучше, кождий співав, що так скажу, на самоїлку, а церковний язик, котрого учили ся в сїменищи, побивав річ народну, якої систематично вперед у нас не вчив нїхто. Отож і твердякам переважно не приписую абсолютно злої волї. Многі з них дійсно думають, що »язичє«, яким пише „Слово", то самий чистий язик, котрим говорять і в Москві і Петербурзї. Виступаючи против священикам рівночасно треба би підкопати віру і наш обряд. Тим часом грецко-католицкий обряд тут в Галичинї є одною із головних твердинь рускости. Ото-ж мали-б те все розрушати, що власне держить нашу так тяжко занепавшу народність. Я не буду класти огню під рідну стріху. Ширенє атеізму людом уважаю шкодливим для всеї суспільности.— Драгоманова моя заява видимо діткнула немило; він звернув бесїду на річи лїтературні. Перед кількома роками я перетолкував Ovid-и „Вітку бозу". Драгоманів знав тоту „Вітку бозу", я-ж єму її післав. Він чудовав ся, що я міг перевести таку річ без жадної вартости. (Тут покійник помиляв ся: оповіданє тото з'ображене психольоґічно вірно, а хоть не служить »новим ідеям«, однакож має велику

стійність артистичну, тож переложено „Вітку бозу“ з анґлійского майже на всї язики европейскі). Я-б вам — казав покійник – поручив до перекладу инші твори, в котрих плекають ся нові ідеї, передовсїм же повісти Золї. На те порскнув я трохи нетерпливо: Золї? мав би я переводити, то вже би волїв щось клясичного. (Повісти „Золї“ мають свою вагу; тільки они пригідні для інтелїґенциї, а ніяк не годять ся для нашого люду а іменно для першого обзнакомленя єго з лїтературою; для люду потрібні повістки омавляючі домашні відношеня або по крайній мірі подібні до них случаї). Межи покійником Драгомановом а мною в поглядах на піддвигненє малоруского народа були значні ріжниці: я уважав піддвигнути наш нарід тихою, муравельною працею, економічним розвиванєм люду, ширенєм між ним почуствованя національного і розвитком рідного язика, так що-б він був гідним середником образованя. Питаній релїґійних і обрядових я зовсїм не тикав, лишаючи се самим священикам яко душстаровникам люду.

Хотячи працювати для народа я обрав собі скромну а вимагаючу великої працї пайку: дослїджуваня і розвиваня рідного язика. Полїтикою я не занимав ся. Хоть і дуже цїню язик народний, так з самого почину я був противником неприличного вводженя в лїтера-

туру горівки і всякої простоти як приміром в звісній з театру, чудній співанці:

Ей не сумуй мій Данилку,
Біс біду перебуде,
Одно згине, десять буде —
Нам того не знати,
А грати, співати
І пити горівку!

І в літературі і в звичайнім житю був я тому противний. Люд*) уважаю коренем народа, а корінь належить охороняти і плекати; з того однакож не слідує, щоби лишень корінь мав значенє, а пень, гилє, листє і цьвіти з котрих саме повстає овоч, були ні по чому. Се-б був такий фальшивий погляд, якби приміром хто думав, що всї дерева належить викопати і застромити в землю гилєм, а коренем звернути горі понад землю. Вже сама

---

*) Хоть як дуже цінимо наш люд — іменно єго язик — таки прийде ся нам сказати по правдї, що не одно з єго поглядів треба поправити. І так приміром люд має о *νόϑος* такий же погляд як старинні Греки. Яко поступники мусимо той погляд уважати надто загальним і несправедливим. Хоть знов не дасть ся заперечити — тут сидить в менї консерватист — що понайбільше оно так буває, як люд говорить. — Рудого уважає наш люд завсїгди яко непевного, а навіть нечесного. Се також фальшиве; можу сам сказати, що мав професора рудого дуже благородного;

природа указує нам тут певну анальогію. Тож навіть такий учений, такий здібний і вимсвний чоловік, як Драгоманів, не міг мене переконати, що наш люд буде счасливший від того, коли перестане частити до церкви, коли видрулимо єму з рук молитовники, а місто них встромимо єму переклади повістий Золї (котрих впрочім він би не розумів) і коли б те, що жертвує на Боже, він би пропив в корчмі. Се послїдне навіть із зглядів чисто материяльних дуже було би шкодливе. Все-ж таки, коли селянин дасть на „Боже", то ті гроши дістають ся в рускі руки, а священик, яко чоловік інтеліґентний зуміє їх одвітно ужити, чи то на образоване своїх дїтей в користь отчинї, чи на піддержане руской лїтератури, тимчасом гроши пропиті в корчмі зба-

---

вже яко мій професор він відзначав ся мимо своїх молодих лїт великою ерудициєю; тепер належить він до одних із первих світичей в своїм предметї в Европі. Правда, той професор мимо рудого волося дуже пристойний мужчина а око єго повне, інтеліґентне, ясне говорить про єго душу і бистроту ума. — Правда — от з мене знов консерватист! — найчастїйше лучає ся, що люде руді відповідають тому, що о них говорить наш кмітливий люд... Іменно коли рудько має очи каправі, мов кріличі, то найчастїйше одвічає тим очам і душа: mens foeda in corpore foedo. І єще богато инших случаїв. *І. В.*

вляють мужика сил і здоровля а збогачують єдино лиш корчмаря.

Я відвідував також і покійного Драгоманова в готелю (в котрім то саме було, вже тепер не нагадаю, мабуть у Жоржа). Остатний раз, коли прийшов я до Драгоманова, був у него увеличений „поет" народовців Федькович. Драгоманів для принятя гостя поставив тарілку з тїстами і цукровинєм перед ним; та Федькович відсунув тарілку щось незрозуміло пробовкуючи, відтак витягнув з штанів (Федькович все убирав ся по гуцульски) капшук, скрутив собі „дзїґарку" і яв з найбільшою флеґмою курити. Те поведенє Федьковича видало ся менї незвичайно чудним, та аж тепер оно менї зрозуміле: по гуцульски принимає ся гостя горівкою, а не цукровинєм, чого у Гуцулів зовсїм не буває; хто знає, може Федькович єще бажав, щоби не лише припивати, але по гуцульски цїлювати ся по руках.

Менї видав ся Федькович мимо те, що був то чоловік собою оказний, дуже несимпатичний. Говорив спровола цїдячи кожде слово крізь зуби і поморгуючи при тім від часу до часу коротко стриженим усом. Я взагалї оцїняв Федьковича инакше, нїж переважна часть народовців. Я високо ставлю кілька єго поезий написаних справди з поетичним жаром (в збірнику вид. Богданом Дїдицким) і живі

образки люду в єго оповіданях — та на тім конець. Всї єго переспіви з Шевченка в роді: »Кохайте ся чорноброві да не з умерлими“ єго „пюрця“, єго »драми« в ориґіналї і в перерібці менї зовсїм не по нутру.

Федькович говорив вельми важно про мітольоґію Славян, яку задумав написати. Тою своєю »ученою« бесїдою він мене не збудовав нї трохи а і Драгоманів при єго словах неспокійно вертїв ся. Жалую, що не записав собі зараз опісля дещо з тої розмови. А навманя писати менї нїяк не хоче ся. Може бути, я не одно би — по тільки роках — тепер представив невірно, тож лучше поперестати на самій згадцї.*)

---

*) Коли Федькович запрошений »Просвітою« прибув до Львова, народовцї вельми тїшили ся, що він став урядником того народного товариства. Для повитаня купили єму ліру. В виданю Б. Дїдицкого своїх поезий він сам писав, що з великим залюбованєм грав на лїрі. Тож народовцї задумали єго просити, щоби заграв на лїрі на концертї в народнім домі. Я тому був противний: не знаєм, як там він грає, лїпше наперед переконати ся. Уладїм в касинї вечер довірочний, мужчиньский, може бути відчит і грайба на ріжних інструментах а також і на лїрі. Як покаже ся, що грає добре на лїрі, попросимо єго і на концерт. На те і згоджено ся. Пішли Федьковича просити на вечер. Федькович приняв запрошенє. В означений день Федькович не прий-

З Драгомановом раз єще коротко стрінув ся, коли він від'їзджав і раз тілько написав лист до него до Відня посилаючи єму мною видані »Байки« під адресом мені ним лишеним; однак понеже адреса не була певна, так навіть і не знаю, чи той лист дійшов адресата. На тім і скінчило ся моє знакомство з пок. професором Драгомановом.

Коли пок. Драгоманів не міг позискати мене, тогдї ще молодого, бо 30-лїтного чоловіка для своєї ідеї, рівно як і декотрих других старших Русинів-народовців, так далеко легше тото удало ся єму з частию рускої молодежи унїверситетскої. Єго пламенне слово принято тут без довшої розваги. Драгоманів опісля виїхав в Швайцарию, а відтак в Бол-

---

шов о годинї 7. вечером, коли то мав зачати ся вечер; чекано на него до $^3/_4$ на 8, потім зачали самі грати, відбув ся також відчит („Воздух атмосферний" — відчит мав я), а доперва по відчитї по 9. надійшов Федькович — з лїрою! Всї зацїкавили ся дуже. Просять єго по одвітнїй перегодцї заграти на лїрі. Аж ту Федькович — хоть і прийшов з лїрою — відмовляє. Просять єго, просять, аж вкінци з тяжкою бідою дав ся умолити. І сїв з лїрою. Став співати пісня ним самим зложену про св. Отця Николая, при чім на лїрі грав так, що крутив корбою... О співаню і граню якімсь артистичнім і не говорити. Гостї вислухали єго співаня і граня, поплескали і подякували. На тов Федькович: „дякую панцтво, що слу-

гарію. Пишучи спомин з Галичини присьвятив і мені згадку, розумієсь в своїм освітленю, подаючи мене яко неуступного консерватиста і не одно розказане мною в горі привів на доказ моїх ніби то вспятних думок. Я справди і не причував, що кожде моє приватно виречене слово буде розважане і печатно подане до публичної відомости. Правда, що Драгоманів в своїх споминах о стілько був делікатний, що не подав мого імени і назвища; далеко дальше пішов єго послідователь п. Іван Франко, бо нападаючи на мене, давного свого професора, він розкривав псевдоніми або непідписані мною статї, словом поводив ся так »культурно«, як ніхто в культурнім світї. Свою згадку про мене закінчив Драгоманів словами

хал'и". Зовсїм не вміти грати на лїрі, писати, що ся грає з залюбованєм і виступити перед гістьми з гранєм — се справди чудно, вельми чудно, як і богато инших диварних річей того дивогляда... Розуміє ся, вже більше Федьковича не прошено на виступ ні на вечер, ні на концерт. Федькович убирав ся, як згадано, зовсїм по гуцульски і споминав з великим запалом про „волю". Так горячого »волелюба« вибрали були Гуцули в Сторожинци на війта. Федькович яко війт так страшно кривдив Гуцулів (розказують, що мав їх навіть страшенно бити, хоть того не дозволює право), що перебравши ся зачаїли ся на него в ночи, коли вертав з коршми, і так єго збили, що відлежав добрий тиждень. Так то показує ся,

»чоловік здібний, але закопав свій талант«. Лишаючи здібність в стороні, я маю про своє ділане зовсім инше поняте. Я працював в обранім раз напрямі безпроривно і невтомно не поострюваний і не піддержаний нїким, навіть і тою партиєю, для котрої я з власної волї працював. Про успіх моеї працї я суду видавати не буду; коли она зла, так най пропаде, шкоди в тім не буде нїякої; коли-же добра, так як не тепер, то пізнїйше, коли втихомирять ся пристрасти нинїшних затїйників, видасть одвітний плод для народа. То лише можу сказати, що я трудив ся совістно і з залюбованєм для рідного язика а для себе з того труду не мав користи нїякої.

що то легше про »волю« говорити і ходити в гуцульскій ноши, нїж справди для люду зробити що доброго.

(В »Лїтературно-Науковім Вістнику« 1901 р. книж. 12. ст. 175—177. находимо: „Федькович, концертант і прелеґент“. Статю сю написав п. Іван Франко, опираючись на тім, що чув від мене про Федьковича виступ на довірочнім вечері. Той виступ так відбув ся, як я тут прописав; п. Іван Франко дещо додав з фантазиї, тому я згадав тут про виступ Федьковича і дещо справив. Дам на той вечер зовсїм не прошено, одвітно рішеню народовцїв; був то виключно мужчиньский вечер.

Що до другої точки „Федькович яко прелеґент“, то се п. Іван Франко ви-

Коли гасла Драгоманові, а між ними нищенє всяких авторитетів, приняли ся межи рускою унїверситетскою молодежію, а іменно межи рухливійшими робітниками ґазети літ. »Друг«, тогдїшні 18—20 лїтні молодяки постановили обвалити всї авторитети галицко-рускі. Кого-ж побачили на передї? Ото-ж ті молоденькі „гетьманики-народовцї“ узріли в першім ряду мене. По їхнїй думцї найпершим і найважнїйшим дїлом було напасти на мене. Тож в »Друзї« почали мене нападати, що-б 30-лїтного »старця« винести на „Тайгет“. Совістно оброблені твори народовця писані в народнім язицї починають обруговати. Правда,

---

думав. Я вправдї коротко згадав, що Федькович дуже неприлично виразив ся про Богдана Дїдицкого і про „Слово“, але анї слова не сказав про якусь прелекцию Федьковича. Нїхто з нас не чув Федьковича прелеґуючого. Було лишень так, що Федькович написав до видїлу „Бесїди“ лист довгий про наші відношеня лїтературні, де дуже мало було гадок а дуже богато лайки на партію тверду. Богдана Дїдицкого, котрого він підчас першого видаваня своїх поезій так високо почитав, тепер назвав дуже по простачому, а також тим менєм звеличав і „Слово“. Всї народовцї, учувши такі красні слова голошені »поетом«, так як і голова бесїди Лавровский, були обурені, тим більше, що в самім листї, кромі пустого говірканя не було нїчого). *І. В.*

що всї ті »критики«, з виємом одного Івана Франка, самі ледви потрафили злїпити яку руску статю, а стихів таки і не вшкварили. До наруги і безчещеня однакож таки ще у них взяла ся охота. В тих то »критиках« не мож було дошатрити якої небудь критики; обругавши і обсміявши загальниками цїле видане. они на показ виписали одну коротку поезию і звичайну з російского якого автора кілька стихів для показаня, що ніби то писане ними критикуваного автора нїчого не варте. Хоть і як штубаче тоє критиковане, таки по части оно причинило ся до сплюгавленя тих писаний, котрих і так межи публикою не було богато. Рідко хто основнїйше слїдив, переважно навіть і не читано тих поезий, вистарчило, що їх там десь скритиковано а властиво обругано. Коли на примір байки Глїбова розхвалювано, мимо що більша часть тих баєк навіть не годить ся, щоб була печатана, байки мої стріли взагалї саме у народовців дуже неприхильний приєм. Подібно і другі мої стихи. Про мої толкованя я тут говорити не буду. Смішно би було, єсли-б я що до язика хотів у »Друга« учити ся. Ориґінальних поетичних творів дам тут вибір; тоті виданя суть досить рідкі; тож для вигоди всеч. Читателїв подамо тут частину тих поезий писаних року 1876., котрі писарчуки „Друга“ обруговали. Всч. Читателї зволять осудити, чи ті поезиї, писані

тому літ 30, такі злі і чи гідною було річею против їх автора виступати.

Байки.

Лисиця і Львиця.

Лисиця регіт підняла:
Одноє львиця львятко має—
На тоє львиця одвічає:
Одноє вправді, але льва!

Старий рак і молодий.

До молодого рак старий так прорікає:
Чому то раченя назад все помикає?
Мете мов помелом; не гарно молодець!
Ти синку наперед йди сміло на-впростець!
На те рачок: коб ви ласкаво показали,
За вами ми слідком усі би простували...

Осел в городі.

Хороший був цвітник; як слід го доглядали
Городярі і все ворота запирали,
Щоби не внадивсь гість непроханий в город.
Не ма що і казать: все лучше стерегти,
Авїж недбаючи до шкоди довести.
Потім, як шкода є, клени і на весь рот—
Тим лиху не поможе,
А лихо все не гоже.
Аж ось, як раз квітки заморскії садили,
Забули і на встяж ворота одчинили,

Як би на те осел биля ворот шатавсь,
Тай гульк! собі в город прямісенько побравсь,
І ріжнії квітки цікаво обзирає,
Відтак толочить цвіт, по грядочках брикáє.
Забачили ж єго, тай далїй за ослóм —
Парнули по хребтї, осла прогнали вон,
Й таки сейчас за ним ворота і замкнули
(Тепер вже не забули!).
Осел біжить, реве і гірко нарікає:
Нївéчили-ж мене, за що, те Біг лиш знає,
Та ще так пильно, бач, город той стерегуть
Як би не знать яке було прочудо тут.
Ви-б думали росте лопух тут й бодяки,
А то мовби на сміх цвитуть самі квітки!..

Воробець а соловій.

Товстенький воробець по дворищи шарив,
Клёвав пухке зернó, що в смітнику обрів.
В городї на рясній калинї соловій
Любовно проквиляв; звук пісни привітний
Сріблом в воздухи лєсь,
Чарує молодця, захвачує дївчину,
В сїдого старика викочує слёзину—
А воробець смієсь:
І хочесь соловію ті пісеньки співати,
Не лучше то в смітю зеренця пошукати...

Клин і дріва.

Клин гірко нарікав, що в голову го били.
„О навісний"—дріва до клина говорили—

„Хотїв би, що-би, тебе инакше шанувати,
Така честь все тому, хто служить роздваяти!“

Щупачок.

Молодий щупачок
Зашибнувсь в ятрачок,
І сюди і туди
Він мотавсь і шатавсь,
Щоб уйти із біди,
І зубами все гриз,
Аж і сїтку прогриз
Тай у воду шусть! вплав.
І рече: „хтоб пізнав,
Що в топилищи сїть.
Яж тепер в свободї
Стерегти мусь біди —
І хоть медом мастїть,
Впять здуритись не дам.
А щоб дуля врагам!...
Бач! там гарний кусок —
Се смачний хробачок!“
Хап! пролиг той кусець,
Аж ту удки зубець
За хавки го держить:
Не навчила тя сїть!

Крушина о дубі.

У лїсї раз гукає так крушина:
„Хотїла-б знати я, яка причина,

Що дуба тут за князя поважають!
Тревалість. ріст— ще не досить до того...
Подобу дуб зовсім не гарну має:
Дивіть, яке криве галузя і не много
На нім є листу; ще й кора порепана
[і кострубата,
Як зацвите, то цвіту не видати —
А овочи — шкода і згадувати!"
На тоє бук і граб і другі дерева:
„На дуба говорить повірь тобі шкода,
Дуб дубом знай усе остане —
А ти хоч дмись, не дмись — таки все
[крух поганий!"

Весілєчко кому а нашій курці смерть!

На сугорбі коло хатини,
Між корчами вільшини
Качурик там швакоче,
Цікаво курочку питає,
Нового що она із світу знає.
А курочка кокоче:
„Качурику мій милий,
Ой будемо ся веселили,
Знай, завтра ґаздонько весілєчко
[справляє
Для любої дочки; хорошо погуляє
Гостий гурба; музика буде грати
І будуть танцювати...
А їсти Боже мій!... і нам також прибуде..
До хати вже бачу ідуть у гості люде..."

У тім із за корча
Кухарка курку потягла,
Ножем під горло: чирк!
А наш качурик: швирк!
На втікача удрав,
Напуджений скричав:
Гайда через корчі—ой верть—круть,
[круть і верть...
Весілєчко кому, а нашій курці смерть!..,

Дуб і очерет.

„Диви, який то сильний я!
Хоть буря строгая лютує,
Хоть ливень є, борвій бушує,
Я не угну високого чола —
Твоє-ж слабе і низкоє стебло посполу
Із буряном зливний бє дощ до долу,
Пред вітром гнеш ся ти мов пяний,
Ох, очерете мій, то сором несказаний“
Так гордий дуб гукав.
У тім із хмари блись! ужасний грім упав
І дуба розчахнув – і гордий вже лежить —
А смирний очерет і доси ще стоїть.

Лён і перстенець.

Дрібненький, чистий лён
У поли виростав,
І прямив листоньки,
Цвіт синїй розвивав.
Аж де не взяв ся друг,

Кудрявий перстенець,
Давай улестливо
До груди жать лёнець.
І раменами все
Лен кріпше обіймá,
Мабуть то перестенець
Так дуже лён кохá.
Та бачте в перстенця
Сердечних обіймах,
Хороший лён марнїв,
А наконець учах.
Буває, довжників,
Мовби оттой лёнець,
Лихварь так обійма —
Словнїсько перстенець!..

Перепілка і єї дїти.

По при зеленому гаи
В рісненькому житци
Перепеличка залягла́,
Там дїточок чи-мало вивела́,
Лучилось раз, стара у гай злетїла
А дїточок самих лишила.
А дїти, от як дїти,
Давай деретись, термолити
То пискотїти,
То знов співать: „хавав" і „підпілїть".
Одно в тім крикне: „цить!
Ой хтось іде!
Страшний,

Жасний!“
Не чути вже
Між перепілками ні гомону ні сміху;
Оттой „жасний“ усім завдав поміху.
Господарь з сином бач, пришли на поле.
А ґазда каже: „вже зернó і золотить
[поволи,
Уже нам треба погадати,
Якби те жито жати!
От завтра сину йди до всїх знакомих
[і сусїд
На жатву їх просить!“
Відтак обоє дальше ся побрали,
Перепелятки же з слезами розказали
Вернувшій матери: »о, мамо,
Як нас лишила ти тут самих,
Жасни́й господарь з сином умовлялись,
Що будуть завтра всїх знакомих і сусїд
[прохали,
Щоб вижати житце,
Гіркоє-ж буде нам житє!«
Старая їм на те: „о не журіть ся дїти,
Спокійно тут ще можем ся лишити.
Хто на знакомих уповає, на сусїд,
У того дїло не горить!«
На другий день упять в гай перепель
[злетїла.
Господарь з сином впять пришли на поле.
»От жито вже ме синатись поволи!
Знакомі і сусїди не поспіли,

Хоть гарно їх просили —
Та треба попросити свояків,
Що-б через кілька днїв
Пришли нам помагати
Отсеє жито золотеє жати!«
У вечер знов перепелят вернула мати —
А дїти їй давай казати:
Був впять господарь й син і говорили,
Що як знакомі і сусїди не поспіли —
Так вдарять ся до свояків,
  Й за кілька днїв
  Усе житце зіжнуть.
О горе! нам вже не трівати тут!
А перепеля їм в одвіт: „о дїти,
Ще можемо безпечно тут сидїти:
  Хто на родину покладає,
  Оттой не дуже поскоряє!"
Аж через кілька днїв господарь
[з сином йде
Через поле й каже: „ге-ге!
Дармá знакомих і сусїд й рідню
[просили,
  Они бач не поспіли!
  А ту зернó уже самó падé!
О гаятись нема коли мій сину,
І завтра лиш як зазорить нам днина,
З серпами тут прийдемо жито жати!"
Опять старая перепель з гаю вернула.
  А дїти і давай казати:
„Був ґазда з сином тут, від них ми чули:

Самі коло́ жатви́ вже хочуть
[заводитись
Як що не мож нї на кого спуститись“.
А перепе́ля їм: „Тепер любезні дїти;
Тепер пора із відселя летїти.
Бо хто на поміч, на чужу ся не надіє,
За дїло сам бересь, у того дїло спіє“.
Фур! фур! перепелятка з матїрю
[летїли
І пристановище новое винашли —
І завтра вечером на житниску узріли,
Як вітер тумани котив по над стернї.
В житю сю правду знай,
Нї на кого ти не считай,
До працї сам рук прикладай,
Тогдї і „Боже помагай!“

Стрижок*).

Пан Ляскун.

Богато пан Ляскун книжок перевертає,
Та каже, що ладу у них зовсїм немає...
Коб де-що приміром і він скомпонував,

---

*) Я видав р. 1876. майже рівночасно з байками збірник поем сатиричних (перший у нас) під наголовком »Стрижок«, в котрім лично, поіменно не напав жадного із народовцїв. Та дразливість народовцїв була тогдї велика; нераз одною моєю сатирою, картаючою впрочім загально уємні типи між народовцями, чуло ся обидженими десять наро-

В печатню би поніс, про него-б мир узнав.
Та ба! відай не так вигідно написати,
Як слизким язиком написане рядати,
Тому то пан Ляскун писати не приймесь,
За те до обсуду скоренько він берesь —
І знає на вманці того тичка подути,
Тому то Ляскуна́ межи товпою чути.
У ділїж пан Ляскун все пустяком сидить,
Лиш меле язико́м, трескоче і гудить.
Ой часто Ляскуни такі у нас ґаздують —
Та цить! не ска́жу більш, сусїди ще почують ..

Критик.

Шумливий пан Чванько скоренько звик
[читати,
І все, що прочита́, критично розбирати.
Як лїтератский спір завзято заведуть,
Тогдї і подає також Чванько́ свій суд —
І прибирає вид суворий і поважний,
І сміливую річ виводить дуже важно.
Я був при тім нераз, замітив, зворот сталий
Добрячого Чванька уста все прорекали.
Все каже він: „як слїд, се дїло розберім,

довцїв, так я тим збірником назбирав собі лише більше неприхильників до моєї особи, хоть і без дійсної з моєї сторони провини. Доперва в кілька лїт пізнїйше почали і народовцї межи собою сварити ся зовсїм не делїкатно, а навіть дуже протепно. Іменно тим різко визначили ся гуртковцї. *І. В.*

Я з многим годжу ся, но годжусь не зо
[всїм!“
Я в него раз спитав, з чим він ся не
[погодить,
Що в ділї іменно під лад му не підходить.
„Ей“ — каже — „за дрібний в тій книжці,
[бачте, друк,
Як став її читать, терпів богато мук!...

Пан Тупець, учений.

Добряга пан Тупець, що в книжці прочитає,
В кубок переймe все, а сам не придумає
Тобі нї крихточки; коли-ж з висока втне,
Упріє і умець, як слїд нїм розбере,
Нїм точно дослїдить навали буйних фраз,
Котру наш книжник жме, в учености доказ.
І славить ся Тупець глубоко, мов, учений —
Менї же видаєсь, що блеск єго мерзений,
Лакея те-ж стрічать в сіяючій либериї,
Та блеск єй не вкривá усей єго мізериї.

Недуга найчастїйша.

В людей із всїх недуг, бач, частїйше ту
[стрічати:
Не вміють говорити, не вміють і мовчати.

Рецензенти.

Сидїли при винї добряги,
Самі меткі були мудряги
І мізковали про Парнас,

Як се буває часто в нас.
Один із них огнем аж дише
Бо й він на диво часом »пише« —
Тепер поезиї новійші,
Що видав друг єго добрійший
Перед зібраними читає,
Усї пильненько уважають.
Вино поволеньки коштують,
Про дїло між собов толкують.
Один слухач: хто се писав,
Той добре серце людске взнав,
І мусить бути се душа
І благородна і жарка!
Другий на се: куди той гне,
Стишок оттак собі уйде!
Говорить третій: форма красна,
Та річ ми видить ся неясна.
Четвертий каже: річ ми ясна,
За тоє форма, ах, ужасна!
Говорить пятий: отто мова,
Тож то сама пуста полова,
Такая форма, як і річ,
Отсї стихи пригодні в піч!
Говорить шостий: він розписав
Сю річ за довго, неподібно,
І ту саму основу гідну
Коротше красше би віддав.
Говорить семий: він стягнув
Сю річ за надто: почеркнув
Пером відай лиш шасть та шасть

Тай у печатню: Боже щасть!
Коли-б ся довше потрудив,
Тогдї б на славу заслужив.
Говóрить осмий: я-б бажав,
Що-б прозою він те списав.
Девятий каже: се-ж стихи,
Їх не читаю й за гріхи!

Лїнива Настка.

Ах, Настко, встань, на ґвалт бє дзвін —
Горить в сусїди нашой дім!
— Бог з Вами, Єймость, не кричіть
Що у сусїди дім горить —
Йой, мати-земле, Божий світ,
Се Єймость в ухах ми звенить!

Декотрим людцям.

Поваги? — Ви не хочете їх знати —
І темні ви не хочете світил,
Повагами себе ви раді-б звати,
Ви справні на словá, трудні до дїл!
І серце в вас преповнеє жадоби,
Хоть ильщею в загальній темнотї
Блестїть: що вам народа стон — |жалоби?
Любов чужа у вашой мерзоти.
Тож кличте, кличте вередну громаду
І Руси дайте ся, як слїд пізнать —
Саму чорнїйшую урадьте раду:
Боги домашні злобно істручать.

Коли ж пострученi penates й lares,
I вже велике дiло осягли,
Засадьте яко primi inter pares
В громадї стрiйнiй, що без голови!

Олесько обтираючий ложку.

Маленький Олеськó на припiчку сидить,
Хотяй не голодéн, та їстоньки кричить.
I страву вже несе бабусенька добренька
I каже: „синку їж, се кашочка смачненька!“
I ложку подає лощачу мов срiблó,
Цїлує Олеськá: „здорове би рослó.«
Взяв ложку Олеськó, тай у полу втирає,
До кашки ся вiдтак проворно забирає.
Пильнїйше глянув я, аж в того Олеськá
Болотом змазана сукеночка уся.
Бабуся те-ж глядить, до мене ся всмiхає:
»Оттак наш Олеськó все ложку вичищає!“

*

Таких, як Олеськó, по правдї Вам сказать,
Богато мiж людьми — усюди їх стрiчать.
Они що попадуть, все люблять розбирати
I чистеє в полу брудную утирати!...

Задуманий критик.

Задýмав ся критично, гризе завзято нiгтї,
Поезиї рецензує, а мiрить їх на лiктї.

Одрiзано.

А. О прошу Вас, що-ж можете Ви знати,

Лиш деколи одважитесь читати!
Б. Не здоровійший той, хто більше їсть!
А той, хто травить лучше те,
[що з'їсть!

Не легко — та ще труднійше.

Він стихотворствував богато,
А як стихи уже удрав —
До себе він тягнув в комнату
І кождому стихи читав,
Раз написав він стих епичний,
Подати прáвий суд критичний
Від мене він ся домагав,
Однак против свогó звичаю
Читати стих самому дав —
А я читаю — позїхаю...
»Ну як« — цікаво запитá
Стишник — поезия яка?
Таке не легко написати!«
„„Голубчику, труднійш читати““.

Тріолєти.*)

Заспів.

Тріолєти заспіваймо!
Нумо, нумо милий брате

---

*) Як всї мої твори, так і „тріолєти“ недорослі лїтерати „Друга“ обругали. П. Іван Франко, хоть і скрив ся з самого початку поможи своїми товаришами, то таки бодай по части дав від себе деякі об'ясненя. Хоть я єму при-

Пісня сердечну виливати —
Тріолети заспіваймо,
Серця долю ізгадаймо,
Серцю волю треба дати —
Тріолети заспіваймо,
Нумо, нумо милий брате!

Не знаю, може й виноват.

Не знаю, може й виноват —
Прости мене моя ти мила,
За тя все гадка буде цвила,
Не знаю, може й виноват.
Їдкії думки мя палять
І згадок вершить ся могила —
Не знаю, може й виноват,
Прости мене моя ти мила!

Нова за піснью лє ся пісня!

Нова за піснью лє ся пісня,
Коли заглянув в сині очи,
Слеза зріницю ми полоче, —
Нова за піснью лє ся пісня!

ватно дав достаточне вияснене, що то тріолет, так він, репродукуючи хотів »ліпше« сказати і написав, що тріолети походять від Французів і Італїян. Єсть се фальш. Тріолети маємо в францускім, іспаньскім, нїмецкім і пр., та властиво форма тріолетів італїяньска, а доперва від Італїян приняли тріолети другі народи. *І. В.*

Самітному скучить ся жизнь,
Бо серце поділитись хоче --
Нова за пісньою лє ся пісня.
Коли заглянув в сині очи!

Над ранком снило ся мені!

Над ранком снило ся мені,
Що пригортав тя до серденька,
Що білу цілував рученьку,
Над ранком снило ся мені.
Прокинувсь — я на стороні
Сам — й полилá ся сліз річенька,
Над ранком снило ся мені,
Що пригортав тя до серденька.

Не дбаю.

Не дбаю, може й погудуть,
Що я співáночки співаю,
Квилю мов пташка ревно в гаю
Не дбаю, може й погудуть!
Сердечні пісоньки пливуть,
Як филї бистрі у ручаю —
Не дбаю, може й погудуть,
Що я співаночки співаю.

Скажи, гнїздочко де зовєш?

Скажи, гнїздочко де зовєш,
Мій соловію щебетливий,
Моєму серцю завсе милий,
Скажи, гнїздочко де зовєш?

Чи співом все ще веселиш
Рісні черленії калини —
Скажи, гнїздочко де зовеш,
Мій соловію щебетливий?

Минають днї, минають ночи.

Минають днї, минають ночи —
А на калинї вяне цвіт,
І сумно вітер шелестить —
Минають днї, минають ночи.
Мина веселя час урочий,
В округ темнїє, меркне світ —
Минають днї, минають ночи,
А на калинї вяне цвіт!

Я бистрим соколом вознїс ся...

Я бистрим соколом вознїс ся
Над партій злобних сїрий мрак,
Не криє темний мя облак —
Я бистрим соколом вознїс ся.
Із думкою н а р о д а зріс ся
Распрі відсунути маняк —
Я бистрим соколом вознїс ся
Над партій злобних сїрий мрак!

О, де же дїв ся оний час?

О, де же дїв ся оний час
Коли твою пестив я руку,
Від тебе щастя мав поруку,
О, де же дїв ся оний час!

Безворотно покинув нас,
В души лишив пекельну муку —
О, де же дів ся оний час,
Коли твою пестив я руку!

Скажи, калинонько моя!

Скажи, калинонько моя
Чому к могилї ти ся клониш,
Чому рісні віточки рониш,
Скажи, калинонько моя,
Чи давить грудь твою тоска,
За милим ся з розпуки томиш,
Скажи, калинонько моя,
Чому к могилї ти ся клониш?

Хто любе серце потеряє.

Хто любе серце потеряє,
Тому веселий меркне світ,
І згадка поре грудь мутить.
Хто любе серце потеряє,
Від того щастє утїкає —
Печаль — тоска єго гнїтить —
Хто любе серце потеряє.
Тому веселий меркне світ!

Не треба жадної принуки!

Не треба жадної принуки
Тому, в кого любов цвите,
Кого любов до дїла пре —
Не треба жадної принуки!

Нехай вражда му вяже руки,
Любов ті вязи відойме —
Не треба жадної принуки
Тому, в кого любов цвите!

Полетїв мій голубець.

Полетїв мій голубець,
Мій біленький полетїв —
Де ж ах, де-ж він ся задїв?
Полетїв мій голубець
Понад синих гір краєць,
На рожевих хмарах плив,
Полетїв мій голубець,
Мій біленький полетїв!

Квилить сумненько соловій.

Квилить сумненько соловій,
Червона хилить ся калина
І плаче слези вся долина,
Квилить сумненько соловій,
Остав самітний, без надїй,
Не горне люба го дружина;
Квилить сумненько соловій,
Червона хилить ся калина.

Летїла зазуленька в гай.

Летїла зазуленька в гай,
Летїла бистро сизокрила,
Сизеньке пірєчко ронила,
Летїла зазуленька в гай;

Гей над широкий, над Дунай
Злетїла, жально заквилила,
Летїла зазуленька в гай,
Летїла бистро сизокрила.

Без прослїду.

За годом проминає гід,
Без прослїду все прогуло,
Що серцю дороге було —
За годом проминає гід,
Змущене серце затремтить,
Шатро жалобне розпяло:
За годом проминає гід,
Без прослїду все прогуло!

В городї любисти цвитуть.

В городї любистки цвитуть,
Коли-ж прибудеш мій миленький?
Послався барвінок хрещатенький,
В городї любистки цвитуть,
Вінець мов цвітками плетуть,
Цїлюють розмай зелененький —
В городї любисти цвитуть,
Коли-ж прибудеш мій миленький?

Тріолєт.

Нема стишка над тріолєт!
Бренить він мов домашна річка,
Смирненька, тиха, невеличка,
Нема стишка над тріолєт!

У море чуств впадає гнеть
І тоне в нїм, як срібна стрічка,
Нема стишка над тріолет,
Бренить він мов домашна річка!

Тільки уважали ми достаточним подати в короткости з ориґінальних поезий осібно видаваних нами. Певно об'яв то відрадний коли видимо молодих людей занимаючих ся лїтературою, хотьби навіть тут і там — що зовсїм природно — оказувались і недостатки в працях молодих трудовників ставлячих перші кроки на поли письменства; та зовсїм гидко і мерзко, коли зарозумілі 18—20-лїтні молодяки нападають способом неприличним на людей, що трудили ся для справи вже тогдї, коли молодяки ще лїзали рачки. На мене нападали співробітники »Друга« нагально і протепно справди з розховстаною зухвалостию. Опісля почато нападати вже твердих. Щоби показати тим молоденьким лїтератам, кілько ще їм не стає, як дуже не знають народної бесїди, як дуже єї пестрять всякими примішками, як дуже недовершені їх твори, я написав згадану в горі брошуру. Правда в першім роз'яреню я помістив при кінци палкий відзив, котрий можна було опустити, бо-ж кождий, хто брошуру мою прочитає, і сам виробить собі суд про стійність „Друга". Против „Друга" я виступив перший, опісля доперва в міру нападаня все критикуючих молодиків на „твер-

дих“, обізвали ся неприхильно також „Слово“ і „Сіон“. Довідність рецепти Драгоманова обвалити всї авторитети спробували молоденькі тогдї „народовцї“ самоперше на менї, поборнику самостійности малоруского язика; то був перший практичний наслїдок місиї Драгоманова. Нинї по лїтах, я б вже і рад про все те забути, та би і не згадував навіть; та що-ж, як перше тим виступом против мене кермувала руда зависть, так по лїтах знов вибухнула і спонукала мене розвинути праґматичну нитку цїлої подїї і виказати єї звязь і основу.

Певно, що в осуджуваню нашого, мало розвитого язика, іменно в молодих лїтератів, треба бути вирозумілим. Де-ж мали они навчити ся руской термінольоґії? Коли на примір п. Іван Франко писав: „мозг“, „мяснї“, „пасожити“ місто малоруского м о з о к, м я з и г а л а п а с и, то се-ж і не диво, таж він вчив ся в ґімназиї польскій, руского викладу, крім на годинї релиґії і руского язика, яко предмету над'обовязкового, він там не чув нїколи; звідки-ж він мав знати терміни рускі? Тоті терміни розсипані між людом, не упорядковані, не приведені в цїлість, їх треба було доперва мозольною працею віднайти, упорядковати і приладити. Того молодяки оцїнити зовсїм не уміли. Давай паплюжити саме того, котрий праведно і чесно трудив ся для при-

дбаня підвалин. Як дуже високо ґнули кирпу тогдїшні „поступники“, що затруднені були в редакциї „Друга“ і мимо молоденьких лїт своїх уважались аж геть-то старшими і зрілими мож між іншими пізнати з того, що п. Іван Франко, тогдї молодячок 20 лїтний виразив ся, легковажно про поезиї Корниля Устияновича: твори „молодого автора“. Корниль Устиянович мав тогдї 37 лїт, значить саме був в силї мужеского віку. „Молодим“ могла-б єго назвати з гречности яка 18—20-лїтна панна. Та справди аж смішно становить ся, коли 20-лїтний голоус називає 37 лїтного мужчину „молодим чоловіком“.

По вийстю моєї брошури вимїреної против „Друга“ головні редактори тої газети хотїли мене скаржити за псоване інтересу (Gewerbestörung), а навіть була у мене депутация зложена з Д., Б. і пок. Леонїда Заклиньского (щирого впрочім та необачного чоловіка) і виразила менї тоту загрозу, коли не відкличу моєго зазиву. Розуміє ся, не пришло до відклику з моєї сторони, але також до скарги дуже обиджених молодиків. Опісля „Друг“ не переставав вже для самої послїдовности нападати на мене при кождім новім моїм творі; тілько-ж єго напади вже дуже змірнїли; видко, що молодяки побачивши свою неміч, не хотїли наражати ся на нову з моєї сторони

критику, тим більше, коли узнали, що у мене, хоть і супокійна вдача, зуби острі...

В вересни 1879 р. переїхав я у Станиславів. Тут задумав я р. 1880. видавати етимольоґічною, до малорусчини приміненою правописею часопись під наголовком: „Денниця«, котра би підготовлювала злитє обох партий. Та на ділї вийшло то не так легко. Народовцї стали осторонь, бо чули ся тим діткненими, що я в першім числї прописав, що ґазету видаю, як і справди було, за власнї гроши, а не єсть она орґаном жадної партиї („Ґазета наша не єсть орґаном жадної партиї, значить, єсть зовсїм независимою. Один тільки закон, перед котрим клонимо ся: поважанє рідного слова“). Чим то було обижати ся, я справди не розумію. В своїм „психічнім аналїзї“ підпирали народовцї навіть і нові твердяцкі ґазети, лишень не »Денницю«. Твердяки же не хотїли злуки, бо, мовили, у нас нїт роздору, то партія україньска вводить у нас роз'єдиненє. Тогдїшні редакциї народовецких ґазет навіть не вістили про вихід чисел „Денниці“; очевидно хотїли мою ґазету мовчанкою вбити, як каже Нїмець »totschweigen«. До того ще був я в невигіднім положеню на провинциї, де треба було окрім редаґованя трохи не кожде число від дошки до дошки самому написати а навіть експедіовати. Дальше неправильна уплата пренумерати або

і цілковите несповщенє належної залеглости го все, окрім дечого иншого, мусіло вплинути на мене не конче ободряючо. Тому по рокови я перестав видавати мою часопись і толкувати про доконечність злуки обох партій, котрі на жаль що раз більше і яркійше стали від себе відділяти ся.

В »Денници« я правда скрізь писав против занечищуваня нашої бесїди, однакож таки отверто не виступав нї против кого. Студеність народовців менї вправдї не була приємною, однакож я ледви в трех коротих поезийках з а г а л ь н о виразив своє невдоволенє.

Огірченє.

До муциків, до малих
Раз великий пес прибіг —
Ті на него: гав! гав! дзяв!
Кождий цуцик завищав,
Гавкав, дзявкав і не стих,
Аж великий гет побіг.
Бачивши те кінь спитав:
„Мабуть то ваш ворог злий,
Що так кождий з вас кричав?“
»Нї«—один муц одворчав--
„Нї, не ворог, навіть свій,
Лиш біда, що не малий!“

Терневий путь, котрим ступаю...

Терневий путь, котрим ступаю,
Я звик від давна до него́,

Одради ждать ні од когó —
Терневий путь, котрим ступаю.
Я ворогів моїх не лаю
За їх погане ремесло—
Терневий путь, котрим ступаю,
Я звик від давна до негó.
За чисте діло я приняв ся,
За чисте жертву і кладу,
Прямúй душею все терплю.
За чисте діло я приняв ся,
І доселї не захитав ся,
Дасть Бог, до цїли ще дійду—
За чисте діло я приняв ся,
За чисте жертву і кладу.

Клявзуля.

О, назовіть мене, сли ваша воля,
Голодним, бідним, трудним лїтератом,
На покутї котрого лиш недоля
Із автором голубить ся, як з братом—
Скажіть: у тебе серце хоре бє ся
Мов рибонька о лїд твердий товче ся,
Та серцю твоєму нема виходу,
Шкода надій потрачених заходу..
Добрóдії ласкаві, називайте
З смутним і вельми милостивим видом.
Мене поетом мріющим, пропащим —
І головою надо мнов хитайте,
Що не пійшов за вашим тертим слїдом,
Вигідним слїдом, ясним і гулящим—
Добрóдії я все те принимаю,

Всї прикладки за неудачні труди
З покорою прийму і бю ся в груди
І вдячно головою одхитаю...
По острих бодяках рідного поля
Не раз я прокрівавив темні ночи,
Не кинувши крівавої дороги,
По терню і тепер вперед ступаю—
Назвіть мене, як ласка ваша й воля,
Та лиш не „патріотом“—бо полаю!...

Під час видаваня „Денниці“ мене не нападано, мабуть бояно ся різкого відтовку з моєї сторони. Але коли я в послїднім числї „Денниці“ обвістив, що на другий рік дальше видавства не буду вести, прокинулась в декотрих хватах відвага.

Р. 1881. став виходити »Сьвіт«, котрого „видавець і відповідаючий редактор« був Іван Белей. Зараз в 1. числї Роман Розмарин (псевдонїм) помістив (на стор. 4—10) незвичайно темні »сатиричні очерки«. В тих очерках назначених ч. I. (більше нумерів тої сатири не було) подають ся під надписом: „В один час...“ скучно, нудко і недотепно вісти про „Карандаш и сургуч“ якої-сь кацапскої торговлї — а на самім передї висміває ся Любарта Співомира *), що написав „величезну купу мадри-

*) Окрім тріолетів вже випечатаних в особнім збірничку, в »Денници« і пр. мав я ще трийцять тріолетів, котрі хотїв випечатати осібною книжечкою. Та зовсїм глупе і шту-

галів, рондів, тріолєтів, ґазель, сонетів...« і тих то людей, котрі шукають добра в Франциї, Італії, Швециї..., що маємо у себе добре (!) а навіть і сто раз (!!) лучше. Те уважанє наших річей так добрими, як у Франциї, Італії і Швециї, а нераз навіть сто раз лучшими, рівно як і обсміянє Співомира поезий разом із »карандашем і сургучем« показує високість і влучність поглядів сатиричного гумориста і єго здібність критичну. Лишаючи вже на боці Любарта Співомира хотіли би ми хоть дещо, сатиричного почути про »карандаш і сургуч« та годі було нам що провідати. Ледво, чи найде ся такий, хто би міг ту »дотепну« статю дочитати до кінця. Хоть она ніби то боронить народного язика, таки годї нам не ви-

---

бацке висміванє п. Розмарина і єму подібних здержало мене від виданя. І загалом я на свої стихи вже не звертав більшої уваги, бо хоть вмію їх оцінити і знаю, що література наша взагалї не богата, та не хотїлось менї печатати стихи на те, щоб кількох недоправлених скробипер мало над чим пусто і дурно сміятись. Я відтак на стихи мої ще не печатані, на поодиноких картках писані, мало уважав і почасти затратив перебираючись з місця на місце. Передовсїм задїлись менї »Трийцять нових тріолєтів« і переспів Мекферзенова Оссіяна. Може дехто на се засміє ся. „Можна вдруге написати“ скаже. Та не так то легко опять написати. До того треба мати часу і охоти. А того тепер у мене нема. З трийцяти нових тріолєтів я всї забув і повторити

сказати тої сумної правди, що і межи твердоязичним ломачєм не легко найти мазанини, котра-б так тяжко і недолуго була написана.

В числї 2. „Сьвіта“ находимо п. Івана Франка „Огляд українськоі лїтератури за 1880. рік« (стор. 39—40), де він легковажно і згірдно бовкнув про „Денницю“ і про „Замітки“ про взаємини руского язика і народної лїтератури«, статю, під котрою я не підписав ся, лише в Списї означив її буквою Л. Те однакож зовсїм не стало єму перешкодою кричати, що автором сеї статї то я, а також двома, тремаругливими словами відмовити їй всякої стій-

---

їх не був би встанї. Лишень заспів до трийцяти тріолєтів єще памятаю. Був він такий:

За крайцар тріолєтів три!
Купуйте панї і панове!
Нові співаночки готові—
За крайцар тріолєтів три!
Всї виспівані в час весни,
Всї ринуть з жерела любови—
За крайцар тріолєтів три!
Купуйте панї і панове!

Єсли моя згуба не найде ся, так хиба удати ся до п. Романа Розмарина, пристрастного читателя сонетів Петрарки, може він як не трийцять, то хоть один гідний тріолет напише...

J. B.

ности**). Розуміє ся, те по думці п. Івана Франка було добре зділано. Ат-жеж він се зділав, честний п. Іван Франко!

Та в своїй замашкуватости тогдї п. Іван Франко похитнув ся соромно. Р. 1870. напечатав звісний україньский лїтерат К. В. Шейковский брошурку о девяти сторонах: Шчо таке Ібн Дастова „Русь“*) Хоть і вишла ся праця 1870. р., я таки, понеже в Галичинї нїколи про ню не читав, а менї автор був ласкав її саме тогдї с. є. при кінци р. 1880. прислати, в остатнім числї „Денницї“ в бібліоґрафії згадав про ню коротко, розуміє ся подаючи рік єї вийстя 1870. П. Іван Франко і в очи не бачив тої брошури Шейковского, та вичитав про єї вихід в моїй »Денницї« і коротку оцїнку тої працї, але на швидку не по-

---

**) Пок. Омелян Огоновский в осібнім листї до мене писанім похвально згадав про мої »Замітки про взаємини руского язика etc.« і про цїлу »Денницю«. Хоть я далекий од того, щоби словам одного критика приписовати не похибне значенє, так предся признати мусим пок. Огоновскому яко критику в загалї більшу стійність, як п. Іванови Франку, котрий вправдї легко бере ся до всякої критики, але скрізь проявляє ся в єго »критиках« тріската зависть, злість і злоба. J. В.

*) Шчо таке Ібн Дастова »Русь«. Праця і Кошт К. В. Шейковського. В Друкарнї Е. Я Федорова. Кыєв 1870. *В. І.*

бачив, що тота брошура, в Галичині здає ся тілько у мене находяча ся, вишла р. 1870., ото-ж десять літ перед тим, як я видавав „Денницю“ і вшкварив, що д. Шейковский, автор Быта Подолян, видав р. 1880. „Шчо таке Ібн Дастова »Русь«, історично критичну розвідку про Ібн-Даста, арабського писателя з Х. віка. Горяче бажанє п. Івана Франка показати світови, що то він — Іван Франко — ніби держить пальчик на живчику всего умового житя на Руси України, привело его до такої історичної критичности. Справди не знаємо, чи найде ся у нас хто другий, що-б не бачивши книжки, випечатав про ню, що вишла о десять літ пізнійше! Сему всему виновата точність, витревалість і правдолюбність п. Івана Франка, нашого славного мазуна, котрий має себе за первостепенного у нас критика а есть лише брехливим і завистним многобайком радим славити себе самого.

Але се все не виставало ще для п. Івана Франка. Він хоть і не писав против мене дальше, так все голосив, що „Денниця“ була то часопись вспятна (або як він каже: ретроґрадна). В „Літературно - Науковім Вістнику“ за р. 1901. (том XV.) він напечатав, що »Денниця« була стухлятиною, як і всї народовецкі ґазети, що тогдї у нас виходили. Я якось переочив ту славну его статю і зобачив її доперва р. 1902. То-ж хочу против того фальшу зарозумілого »поступника« одвітити

„Денницю“ я видавав майже виключно сам. Лише кількох дописувателів було в тій ґазеті. Именно кілька поезий помістили: Данило Млака (5 поезій) та Іларіон Грабович (4 поезиї), Оперу Т. Ш. (Мидловский): Нещасну любов — а з прози лише одна-однїська статя популярно історична підписана буквою ξ. (Василь Ільницкий). Всї прочі статї були мої. Поезиї я підписував буквами Г. (Любарт Горовский) і И. Щ. (Іван Щипавка), Словацкого: „В Швейцариї“, перевод Любарта Горовского. Кусники прозою, з виємом згаданої в горі популярно-історичної статейки, всї суть моєго пера а повісти і оповіданя то перерібки і толкованя пр. роман Заручені Александра Манзоні, Переступник задля загубленої чести Фридриха Шилєра, Листок серед тучи Ouid-u і пр. Єсли п. Іван Франко писаня тих писателїв сміє назвати стухлятиною, то хиба він сам стухлий »поступник«, якому все, що не по єго так часто сковіреній мисли, видає ся скривленим. Ориґінальними були мої поезиї, понайбільше еротичні, а чи дійсно в них стухлятина, най зволять про те Всч. Читателї самі видати суд. Тут приводим тілько декотрі поезиї для показаня їх власности.

Однодумцям.

Повні віри і надії
Братя разом на перед!

Не вжасне нас вражий гнет —
Повні віри і надії
Сили щирі, молодії
Поведім на орлій лет —
Повні віри віри і надії,
Братя разом на перед!
  Разом братя, в дружній згоді,
Кличе віра нас сьвята,
Кличе честь нас дорога,
Разом братя в дружній згоді!
Станем всї в одній пригоді,
Згине лож і згине тьма —
Разом братя в дружній згоді,
Кличе віра нас свята!
  Сьвітить луч надії ясний,
Ще гаразд нам зацвите,
Рідна слава оживе,
Світить луч надії ясний,
Встане мир новий і красний,
Пра́пор правди розвине́ —
Світить луч надії ясний,
Ще гаразд нам зацвите!
  О, могучий дух народа,
Як цвите к рідни любов,
Горне всїх під свій покров,
О, могучий дух народа!
Най лютує зла негода,
Сонце усміхне ся знов —
О, могучий дух народа,
Як цвите к рідни любов.

Віри тве́рдой, милі братя.
І надії і любви!
Мрак уступить темноти --
Віри тве́рдой милі братя!
Киньмо злости і завзятя,
Встане сонце істини —
Віри твердой, милі братя,
І надії і любви!

До пісни родимої.

Родима пісне, милая подруго
Моєго щастя, моєї недолї —
Ти невідступним стала менї другом,
Тобою серце все грає до волї.
Коли жалощі мої томлять груди,
Тоска́ у серци гадом ся вселяє,
Коли мя знурять щоденнії труди,
Одраду в душу пісонька вливає.
Родимой пісни солоденькі звуки,
Ви пригортали мене на чужинї,
Ви додавали до працї принуки,
Рай отвирали бідній сиротинї.
Ви утуляли серце ах бездольне,
Коли занило від розчарова́ня,
Єму в розпуцї пристанище вольне
Давали любо до відпочива́ня.
Родима пісне, ти минї привітом
Єси святого ангел-Херувима,
Журицї темню озаряєш світом,
До лона горнеш так як мати сина.
В гаю зеленім, як цвіт красний блисне

І соловіїв думи розілють ся,
Родимой пісни звук живійше трисне,
Слова сердечні ластівкою вють ся.
Або мов білі голуби сїдають
На рісну вітку червоной калини,
Або мов орли далеко шибають
Понад степами рідной України.
Родима пісне, яка в тебе сила,
Що серце горнеш в радости й печали,
Зарівно горнеш, о золотокрила,
Сцїляєш болї і туги і жалї.
Трівай же дальше любая пристаня,
В котрій складаю радість і жалобу,
Кріпи мя дальше подруга кохана,
Не опускай мя до скону, до гробу!

Чом голубко!

Чом голубко, чом же сиза,
Крилоньками лопотиш,
Чом так сумно все воркуєш,
Чом так жалосно квилиш?
Як менї у тяжкім смутку
Слїз гірких не проливать:
Був друг любий, голуб сизий,
Був... ах, важко розсказать!
На калинї, на черленій,
Пісць любовну ми співав,
Пригортав мя, цїлював мя,
Крилоньками окривав.
Підстеріг нас яструб лютий

І опукою злетів —
Голуба пірвав кігтями,
Голуба могó убив!
Хто ж тепер мене пригорне,
Хто до серденька прижме,
Хто пожалує привітно,
Діточок хто поведе?
Ей голубко, ей же сиза,
Сизих голубків май гук,
Вибирай собі з них люба,
Тай позбудеш серця мук!
Сизих голубоньків стадо,
Сизих голубів май гук —
Вибирати-ж годї, годї,
Не позбуду серця мук.
Бо мій милий, чорнобривий
Наймилїйший був менї —
І отця маленьким дїткам
Не заступить другий, нї!
Тяжко — важко одинокій,
Безпомощній горювать!
А ще тяжше, а ще важше
Сиротяток годувать!

Єго нема!

Потік шумить, потік гудить,
Над ним стою самá —
Гіркий у груди жаль кипить:
Єго нема, нема!
Торік ся милий мій прощав:

„Не плач житє моє,
Тобі я вірне слово дав,
Не зраджу я тебе.
  Крилаті співаки опять,
В гаю як загудуть,
Твої мя оченька узрять
І жалї ся минуть“.
  Поїхав милий в чужину,
Минає в скуцї час,
У груди тушу я тугу:
Весна ущаснить нас.
  І на рiцї розтаяв лїд,
Розпукла ся лоза,
Кругом веселий дише сьвiт —
А в мене лєсь слёза.
  І вже калини зацвили́,
Заладкав соловiй —
Тi пiсни жалю додали́,
Не вернув милий мiй.
  Вже на калинї цвiт усох,
І лїтне сонце жже —
І благодать дав всюди Бог —
Лиш милий мiй не йде.
  І споловiли вже поля,
І гай вже споловiв —
Надїя меркне вже моя,
Осїнний вiтр згудiв.
  І з шумом жовтий лист паде,
Ним вiтр шибає в даль —
Так мною верне i несе

Розпука і печаль.
  Потік шумить, потік гудить,
Над ним стою сама —
І сумно так ми рокотить:
Єго нема, нема!

До ластівки на провесні.

  Ластівко, весни віщунко,
Як тревожно ти летиш,
О, як рвеш ся бідна пташко,
О, як жально ти квилиш!
  Кинула ти вирай теплий
Надіявши ся весни,
А у нас, у нас застала,
Сніг ціпкий, тверді леди.
  Ще мороз держить в оковах
Землю, лютий дме борей,
Ой нема, нема привіту
Для весняних ще дітей!
  Квиленє твоє, о пташко,
До душі ми промовля,
Гадки сумнії глотя́ть ся,
Надриває грудь тоска.
  Дармо, серце, дармо рвеш ся
І любови шлеш привіт,
О, бездольнеє, товчеш ся
Мов би ластівка об лід!...

Думка.

Тоне сонце, тоне сонце

Ген-ген за горами,
Пливуть літа молодії
Мов лист за водами.
Шуми, шуми дубровонько,
Калиновий луже,
Скажи, де ти пробуваєш
Мій сердечний друже.
Скажи мені милесенький
Де ти пробуваєш,
Чом від тебе нема вісти,
Чи иншу кохаєш?
Не вдавай ся дівчинонько,
Не вдавай у тугу,
Ой маю я коханочку,
Ой маю я другу.
Ой маю я відрадоньку
В далекій чужині,
Висипали могилоньку
Мені сиротині.
Ой маю я коханочку,
Цілює у лиця
Безконечно, в день і в ночи
Сирá муравиця...

Ой маю я паньство.

Ой маю я паньство, ой маю я царство.
Дві зірки ясненькі сіяють,
Дві зірки ясненькі, дві зірки миленькі,
Новую жизнь в мене вливають.
Дві зірки ясненькі, дві зірки миленькі,

Рожанї коралї до того,
Вабнїйшії цьвітів, солодшії меду
Для мене, ой для молодого.
Ой маю я перли, ой маю я білі,
Я очи все ними втїшав би,
За золота купи, цїлого скарб світа
Тих білих перел не міняв би.
Що перлоньки зубки, коралї дві губки,
А зірки єї оченята —
Я щиро признав ся, коли мя горнули
Дрібнії єї рученята!

На Чорногорі.

Бач! Чорногори, руских гір цариці,
Чоло думнéє хмара повиває,
Журба важка мов груди налягає,
Зіницю тьмавить лютой темнь журиці.
Маячать зломи! верх щербатой Шпиці
Велитне рамя гордо вистромляє,
В бердáх, удолях вічний снїг дрімає,
Побúля-ж шовком вє ся смух травиці.
Оттак в Народа знертовáнім лонї:
Єсть лїд студений й лїтом не розтане,
Однак край леду і цвітня блестїє.
Так на розлогім гнївнім небосклонї
Клекоче хмара, пловою нахляне —
Однак за мраком сонечко яснїє.

Шуміте фалї!

Шуміте фалї, о шуміт Днїстрóві,
Мою сердечну тугу занесїте,

Там де любви блестять яркії цьвіти,
Там, де щебечуть соловы лугóві.
  Де незабудки, трави де шовкóві,
Де я почав о щастю вперве мріти,
Де в честь єї солодку піснь яв піти,
  ще солодшой слухав єй розмови,
  Там то склоняє віточки калина,
Там то зазуля жальнo накликає,
Там то понура вершить ся могила.
  Там моїх жáлїв, там дýмок дружина,
Хрещатим гріб барвінком укриває,
Мотиль жалóбні розпустив там крила.

В Венециї.

  Палати сьяють; надомнов блакúти,
Устіп стягá зелена моря грає,
Природа й штука імн Творцю співає,
Колише думку по над земні світи.
  Народ веселий яркі в пісни цвіти
В свободних звуках густо розсипає,
Лиш радість, лагід всюда ся всміхає,
Мов тут не знають, що то біль терпіти.
  А в моїм серцю жáлї закипіли,
Любовні жалї і любовна мука:
Згадалась наша рідна стороницця.
  Менї згадавсь нарóд сердечний, милий,
Єго печаль, страданя, горесть, скука —
Згадались мнї прискорбні Руси лиця.

Послїдними судило ся нам бути.

Послїдними судило ся нам бути—

Тернистая пред нами ще дорога,
Та дальше, братя, дальше в імя Бога
Гіркоє лихо мужно перебути.
  Привіту нам? єго нам не учути!
В томлéнім серцю буря і трівога:
Коли-ж, коли-ж та жатва буде многа,
Коли-ж скінчить ся важкий час покути?
  Терпіня, братя, бодрости, надії!
Могил так много! сіймо на них цвіти!
Нову на гробах жизнь ростїм думами.
  Приймившись расти забренять рісниї,
Піснь воскресеня, щасливійші діти
Втїшать ся праці нашої плодами.

Раз тілько!

Раз тілько, раз в житю цвите
Невинна, чистая любов,
Зов'явши не зоріє знов —
Раз тілько, раз в житю цвите!
Втеряний рай не верне вже,
Даремний всякий, всякий зов —
Раз тілько, раз в житю цвите
Невинна, чистая любов!

Мабуть свободен вже не буду.

Мабуть свободен вже не буду
Счарований єї очами,
Счарований єї бровами —
Мабуть свободен вже не буду.
Пестить і доси серце злуду,

Мов путник марево пущами—
Мабуть свободен вже не буду
Счарований єї очами.

Чого ти змарніла?

Чого ти змарніла
Моя ти калино,
Моя ти єдино,
Чого ти змарніла?
Чого посумніла
Моя білявино,
Чого ти змарніла
Моя ти калино?
Як ми не марніти,
Серця розлучили,
Ах, нас розділили;
Як ми не марніти:
Не маю з ким жити,
Один лиш був милий—
Як ми не марніти,
Серця розлучили!—

Як з серця піснь пливе.

Як з серця пісень пливе,
То серця і досягне,
До себе серце тягне,
Як з серця пісень пливе.
На крилах нас несе,
У рай, душа де багне—

Як з серця пісеь пливе,
То серця і досягне.

Коли ще серце живо бє.

Коли ще серце живо бє,
Пий чашу розкоши-житя,
Ізпий весело аж до дна,
Коли ще серце живо бє.
Бо юність раз лише цвите,
Одцвивши в друге не верта—
Коли ще серце живо бє,
Пий чашу розкоши житя!

Соловій співав у гаю.

Соловій співав у гаю.
Жалї в пісни виливав,
Голос тужний мов вмірав,
Соловій співав у гаю.
Я задумавсь в лїснім маю,
Серце біль туги стискав,
Соловій співав у гаю,
Жалї в пісни виливав.
Я згадав мої страданя,
Що на серця скрились днї
І минулі щастні днї
Я згадав мої страданя,
Непокої і бажаня,
Буйні гадки юности—
Я згадав мої страданя,
Що на серця скрились днї...

Геть печалї!

Небо чисте, голубе,
Зірки сьяють золоті,
Місяця блестить срібло,
Соловейчик пісни лє,
Лози шепчуть ся рісні
І лелїє жерело—
Вечір тихий, теплий май—
Геть печалї! заспівай!

Лїтнїй ранок.

Ранок блиснув золотий,
Сонце встало і лучами
Вяже землю з небесами.
Воздух чистий, прозірний,
Під перлами трави гнуть ся,
Соловіїв пісни льють ся,
Гай зелений гомонить,
Радістно витає сьвіт—
Із блакитной висоти
Роздає ся імн любви!

Рондо.

Здоров браткó! рондо нехай звенить
Чей ся удасть, весело забренить.
А брате так ті рими укладати:
На **ить** щоб вісьмь, а пять стихів на **ати**—
Такий забáг мізок менї скоблить!
Встрявай!—перо втомивши ся пищить...
От семий стих! чоло ся розяснить:

Таки ще втну і осьмий написати,
Здоров браткó!
  Ще пять стихів, так штука ми велить,
Мов галушки так дальше залохтить
Зобгать стихи; ко-б до ладу дібрати!
Дванайцятий сли зможу поскладати,
Остатний стих як пташка прилетить!
Здоров братко!

Згадка.

 Як калинки рісно цвúли
Як гаї загомоніли,
Незабудки процвитали,
Вéсело у даль бреніли
Филеньки кристальні річки —
Ми на березї сидїли
На коверцях многоцвітих
І з собою говорили —
Вели любу розмовоньку
Я і мій сердечний милий.
Любу слухати розмову
Калиноньки ся хилили
А на вітках на рісненьких
Соловейки пісни піли —
А тепер калинки звяли,
Соловейки одлетїли,
А тепер утихли пісни,
Буйні вітри зашуміли —
А тепер поникли цвіти,
Щастє, втїха теж одцвúли...

До любви.

Якими слови маю величати,
Що-б тя любови, гідно оспівати?
Із всїх чеснот найвисша ти чесното,
Тобі ся кождий мусить покланяти.
Любви, ти міра всї держиш твореня,
Усе собою знаєш оживляти.
Твої святóщи най невірник хулить,
В святини міра мусить тя узнати.
Твої, любови, чаровне огниво
Весь мир великий знає сопрягати.
Твої любови, ангельскії крила
Весь мир великий знають огортати.
Твоє несе святоє вдохновенє
В блакити неба крильми соколяти.
Коли із серцем серце ся повяже,
У горю знаєш осолоджати.
Коли із серцем серце ся повяже,
У щастю знаєш щастє убільшати.
Богатим й бідним, ти усїм зарівно
Бальсам небесний вмієш уливати.
Богат чи бідний—ти не розличаєш—
Усїх зарівно вмієш ублажати.
Однак святїйшим єсть твоїм хоромом
Кохаюча свою дитину мати.
Богів би треба бесїди сердечной,
Щоб материньске серце оспівати!

Доволї! Треба пригадати, що поезиї ті були писані р. 1880., в час, коли у нас мало

хто занимав ся рускою літературою, а предся і нині ті поезиї легко читають ся. Коли-б ті поезиї були написані в німецкім язиці, то і в літературі так високо образованій, як німецка, були-б они для язика і старанної форми цінені. Та годі! Я написав ті поезиї та тогдї я не найшов читателїв, лише завистних критикоманів, котрі тих поезий не читали, тілько їх з гори порікали, обсміяли і обругали. О тім, що де котрі форми поетичні я первий ввів на Галицкій Руси, они навіть не згадали. Впрочім як було читати мої тріолети напримір такому п. Роману Розмаринови, котрий так пильно (?) селебезував сонети Петрарки?

Минуло кілька років. Я не озивав ся до давних моїх товаришів ві Львові; они ж думали, що я зовсїм перестав працювати. Тим часом так не було, бо я все працював дальше, хоть окрім деяких природописних праць по німецки написаних, я не публїковав нїчого. Аж доперва в календарі „Просьвіти" на р. 1891, а помістив статю „Мотилї, шкодники господарству". Коли-ж відтак перенесено мене до Львова, я знов де що яв публїковати. Давні молодяки вже тепер стали мужами, а навіть без'усий перше п. Іван Франко украсив ся тепер усом, хоть правда дуже коротким. Давні мої товариші вже посивіли і з'отяжіли - я думав, що вже не прийде ся менї тратити дорогий час на полеміку. Та не так то випало, як

я мірковав. Народ літератский у нас на Руси без пустої сварки не годен жити. Р. 1894. я помістив в Archiv für slavische Philologie д-ра Яґіча статю „Woher kommt der Name Bojki“. Не чіпав я в тій статї нікого, тілько написав те, що слїдовало з моїх студий. Тому статю перетолкував я на руске і помістив в „Ділї“. Тим часом бл. п. Омелян Партицкий дуже огірчив ся моєю статею, котра зовсїм противилась єго виводам, взятим із Шафарика і Добровского. Вивязалась полєміка межи Омеляном Партицким а мною, ведена з сторони О. Партицкого пристрастно, хоть не конче щасливо. До того вмішались ще і другі голоси, котрим однакож я не одвічав. Розуміє ся, що при такім спорі то мусїв бути також і п. Іван Франко, щоби знов показати, що нїби держить пальчик на живчику всего умового житя Руси-України. В »Житю і Слові« (вид. Ольгою Франко р. 1895. І кн. ст. 146—149) він приписав свої дописки до статї Володимира Охримовича (см. фейлєтони „Ділa“ чч. 255, 256, 263, 264 з 1894). На стор. 147. пише „нелюбов Підгірян до Бойків може не мати нїчого спільного з назвою „Бойки“ „згірдний відтїнок міг перейти з людей на назву, котра первісно могла не мати такого відтїнка. А в такім разї гіпотеза Партицкого про кельтске походженє сеї назви (се ще не значить, що й самих мешканців наших гір) видалась

би менї більше правдоподібною, нїж вивід д. Верхратского". Полємізуючи з бл. п. О. Партицким в „Дѣл-ї" я опираючись на дослїдах, привів тільки примірів назв взятих з певних форм бесїди місцево уживаних у ріжних Славян, що моє, впрочім оріґінальне припущенє що до назви Бойків, зовсїм оказалось правдоподібним. Тож приняли єго славяньскі ученї а відсунули припуски Шафарика і Добровского. Щось в рік по скінченій полєміцї з. О. Партицким, я нашов в самім людї потвердженє мого припусканя що до повстаня назви Бойків, І так стрів я у люду назву „Бемки" на Русинів в Черниляві, Завадові і околици *). То для мене зовсїм достаточно. З п. Іваном Франком я спорити не буду.

Щоби по можности мою гіпотезу ослабити, подає п. Іван Франко, що частиця б о й е уживає ся не у всїх Бойків, а що буває у значної части Підгірян і Долян та що прозивка »Бойки« нїяк не могла повстати на »межовинї«, там де стикають ся Бойки в

---

*) Назва „Б е м к и" єсть місцева і буває давана жителями Семерівки, іменно тим нечисленним впрочім Русинам, котрі кажуть б е м к о с и у, б е м р о б и у м. будем косити, будем робити пр. жителям Черниляви, Завадова і др. Та назва утворена наростком-к о з форми: б е м: Б е м к о, так як Б о й к о від бойе, Л е м к о від лем. J. B.

Лемками, бо такої межовини зовсім нема. (Межовина се значить місце, де стикають ся дві або більше ріжних річей! Якже-ж не може бути межовини межи живучими племенами?). Щоби однакож себе обезпечити, при кінци додає: »подаю ті свої спостереження з усякою резервою«. Видко п. Іван Франко не читав уважно моєї статї, подаючої нову гіпотезу назви „Бойки". Я не лише бойе подаю яко бойківске, але також згадую про декотрі подібні слова розширені по значній части Галичини. Межовина межи Лемками а Бойками се не значить лінїя границна, бо різкої границї жаден говор не має. Все те, що говорить п. Іван Франко, єсть пусте говірканє. Вираз бойе імовірно мав далеко більше уживанє, нїж тепер; очевидно Бойки стидають ся того слова; тож і там, де уживає ся тепер, лише спорідка мож єго почути. Се однакож нїяк не уймає правдивости мого вискаву. Коли „Лемки" свого, властиво словацкого лем не пустили ся, хоть їх прозвано від того слова (самоперше тоту прозивку дали їм сусїди Бойки), Бойки, дуже сороміяжі, своє слово „бойе" (від котрого від Лемків одержали прозивку) навіть по части загирили. Впрочім, як би і було, назва „Бойки" повстала, мусїла повстати на межовинї межи Лемками і Бойками. Можуть тепер в декотрих сторонах

Бойківщини „бойе“ зовсїм вже не уживати, а таки давна назва „Бойки“, котру видумали перші „Лемки“, удержала ся до сего дня незміненою.

Хоть і зговорив п. Іван Франко нїби в родї суперарбітра, я прочитавши єго замітку махнув рукою: горбатого і могила не справить! — та вскорі забув і про мій вивід назви »Бойки« і про напушеного пана Івана Франка.

Минуло знов з декілька років. Саме тогдї розчала ся справа про реформу наших ґімназий; забирали в сїй справі голос ріжні люде стоячі по за школою; о скілько їх заміти були оправдані, не тут місце розбирати. Але скажемо те, що нас обходити може. Ото і Русини заняли ся тою справою. Спрошено збор, що мав обрадовати над реформою наших ґімназий. Прибув і я на зібранє і побачив, що запрошені були переважно студенти унїверситетскі. Із старших Русинів ледви було чотирох. Та менша з тим. Я цікавий був, як випаде тота нарада. І ото в справах педаґоґічних, требуючих так богато ерудициї і досвіду, промовляли переважно молоді студенти, несені на орлиних летах фантазиї. Я з'умив ся. Говорив також і один сивоголовий педаґоґ, котрого слова найбільшу мали вагу, та єго покрили бистрі річи молодих. Аж ту починає говорити і п. Іван Франко. Розуміє

ся, порікає цїлий спосіб учення теперішний, бо, каже, все учать по старому; от возьмім на примір ботанїку, учать єї, так як давнїйше, все ще по системі Лїннея, що надзвичайно утрудняє науку про ростини. Як то кажуть, втяв до гапликів, аж пальцї знати. Де то чув п. Іван Франко, щоб тепер вчили ботанїки в ґімназиях по укладї Лїннея? Видко, що і сам забув, по якім системі вчив ся. По системі Лїннея в школах середних в Австриї не вчать вже яких лїт пятьдесять. Та бачте, треба було похвастати, що то нїби все обнимає ся своїм знанєм та держить пальчик на живчику умового руху всеї Руси-України. Систем Лїннея, по думцї п. Івана Франка, дуже утрудняє науку ростин. Чому виразив ся так п. Іван Франко? Ото тому, бо відай щось там чув про системи штучні і природні а понеже уклад Лїннея єсть штучний, а нам треба зблизити ся до природи, так думав, систем природний єсть далеко легший від штучного. Не даром то співають в оперетї: Für die Natur, für die Natur i Gräfin Melanie... Та ба співати можна, як кому любо, та не говорити в річах педаґоґії, о котрих не має ся понятя. Тепер беруть ростини після укладу природного не тому, мов би той уклад був легший, лиш тому, бо єдино уклад природний, заєдно одвітно зміняний і усовершаний, одвічає науцї, тим часом найлучший помежи штучними уклад Лїннея, хоть

і далеко легший від системів природних, теперішним вимаганям науки не відповідає.

*

В VI. річнику „Літературно - Наукового Вістника“ 1893. р. в кн. VIII., IX. і XI. помістив п. Іван Франко, по смерти Івана Гушалевича, некрольоґ того літерата і оцінку єго діятельности, не скуплячи своїм робом ріжних уваг. Неперечно не одно ним замічене слушне; тілько як всюди в своїх »критиках« п. Іван Франко не годен оцінити гідно часу, в якім писатель ділав; все кождого так судить, наче-б він находив ся в рівних або подібних відношенях, що він, Іван Франко. Власне оціняючи Івана Гушалевича мав він нагоду показати, як дуже шкодливим було язичє, яке що раз більше ширило ся в єго писанях, як тоє язичє вкінци зовсім обезобразило і умертвило єго слово. То-ж і бачим у Івана Гушалевича кілька єго ранішних пісень, у котрих більше пробиває ся жива бесїда люду мимо тут і там непотрібно втручених »ветхих« виразів: или, да, даби, когда, навірно і пр., єще можуть заняти; чимже-ж більше напихані подібні „великомудрі“ слова, тим пустїйші, безцвіті, справди мертвечі являють ся єго плоди. Се правда, котрої годї не признати. То-ж найновійші єго поезиї з р. 1879. і 1880, хоть обємом значно більші, не можуть нїкого одушевити, нїхто їх не читав і не читає.

Несправедливою також бесїда про „Мир вам братя“, одну із первих і найлучших пісень Івана Гушалевича. Справди в „критицї“ так сказано, мов би Русини мали тогдї доволї численну інтелїґенцию, котра була годна оцїнити положенє своєго люду і жадати від правительства сповненя дїйсних потреб Русинів. Однакож так не було. Свобода блиснула 1848. року нашому людови без єго стараня. Причини того були полїтичні. Справди темний люд а навіть більшість тогдїшної нашої дуже не численної інтелїґенциї мали таке розумінє, що тая »свобода« і тії права дістали ся від доброжелателїв єдино для добра Русинів з християньскої любови... До того в рускій інтелїґенциї ледви хто вмів по руски як-так писати. Язик руский (малоруский) був невироблений; окрім кількох букварів, ледви у нас що було. Межи Русинами ледви один молодий питомець тогдї нашов ся, що зложив піснь: „Мир вам братя“, а піснь тота, яка-б она і була, виражала тогдїшний настрой Русинів зовсїм вірно, тому тогдї всїми Русинами яко народна була принята. Певно, що нинї такому Іванови Франкови може она зовсїм неподобати ся. Та що-ж дїяти? Іван Гушалевич не міг тогдї инакше писати, єсли хотів найти принятє у рускої публики в Галичинї.

Єсли-б тогдї жив і дїлав п. Іван Франко,

він би може написав в 1848. році яку руску революцийну пісню. З тою піснею він відай чим скорійше удав ся би до своего рідного села, до Нагуевич, щоб перед близшими своїми родимцями об'явити свої мудрощі. Та славні Нагуевичане здивовані слухали-б его революцийних річей, але не зовсім їх би розуміли: бунтовати ся рускому людови в Австриї за те, що їм даровано панщину! Міркували би сяк-так, вкінци автора з сердечної вдячности би звязали і відставили до „бецирку“ в Дрогобичи, з відки-б его відвезено безплатно до Куфштейну, де би запалена голова мала часу доволї розмишляти над змінливостию судеб человіческих... Австрийске правительство не потрафило би его оцінити, не поклонило-б ся его »високим« ідеям і не становило-б его унїверситетским професором руского язика...

Якаж -завист у п. Івана Франка навіть вже мертвому Івану Гушалевичу, котрого без іспиту становлено в ґімназиї суплентом руского язика (людей кваліфікованих в той час таки зовсім не було; суплентами до всяких предметів в ґімназиї і тепер іменують здібних людей без іспиту!) А все ті »гаразди« упали ему за »Мир вам братя«, за мирну пісню, котру тогдї і Поляки радо співали. Гей гей! як би тогдї жив п. Іван Франко, не допустив би до того, нї, нї!

Кардинальною прикметою технїки Івана Гушалевича єсть, по словам п. Івана Франка, »посвячувати для вірша і граматику і думку; йому нічого не значило скомпонувати собі для риму зовсїм небувалу(?!) язикову форму (»сил изліє на нас мног« — що то за слово і що за форма сей »мног«) VIII стор. 116.

Тою критикою не аби як посоромив ся п. Іван Франко, довідно оказуючи, що не вмів пізнати форми мног. Єсть то genitivus pluralis приложника форми іменної (Nominalform). Форми іменні приложників більшою частию у нас затратили ся, але таки уживають ся пр. здоров, молод, золот, голоден, красен, ясен, повен, свободен (в старословеньск. здравъ, младъ, златъ, гладьнъ, красьнъ, ясьнъ, плънъ, свободьнъ), свят вечер, велик день, здорова, молода повно, густо, до Біла Каменя, по велицї дни, здорові, красні і пр. Також в декотрих вираженях присловникових пр. з далека, за молоду, з далеку́, з близка до сита, з добра дива, по малу, по́ добру і пр. пр. В певних випадках находимо їх у наших писателїв. Тут приводим лише: Писання И. П. Котляревского. Санктпетербургъ, 1862. на стор. 68. Не милъ тобі уже десь світъ. стор. 120. По нашему хохлацьку строю. стор. 162. Для нашого сердита бога.

стор. 125. В безпечности не сподївались Ні од кого ні яка зла. стор. 225. Не спас ні рост, ні сила многа. стор. 248. Безчувственна з коня стягнув і пр. пр.*) То ж в піснях людових бувають приміри іменних форм приложників.

Видко, що глумливий п. Іван Франко тепер не знає того з руської граматики, що Іван Гушалевич хорошо знав єще 1848. року, а тії річи, котрих п. Іван Франко не знає, суть цїлком елементарні. Та не знаючи насущного хлїба з руської граматики гудить „цукерки“**) (стор. 172.) подавані рускому людови.

В р. 1848. написати „Мир вам братя“, мимо всїх сторон уємних тої пісни, хто зна, чи не було на той час більше, як »Не пора« в наших часах. До того-ж в співанцї »Не пора« не всюда такий то гладкий стих, як н.

---

*) В старословеньск. Singularis: 1. сила многа. 2. силы многы. 3. силѣ мнозѣ. 4. силѫ многѫ. 5. сило многа. 6. силѫ многѫ (пізнїйше під впливом містоіменного склону: силоѭ многоѭ). 7. силѣ мнозѣ. Pluralis: 1. силы многы. 2. силъ многъ. 3. силамъ многамъ. 4. силы многы. 5. силы многы. 6. силами многами. 7. силахъ многахъ або Singularis: 1. сила мънога etc.

**) Cukierek = цу́крик, цуко́рець. *I. B.*

Івану Франку здає ся. І так в 2. строфі находимо: »не пора за невигласків лить свою кров“ вираженє штучне і тяжко зрозуміле. Старословеньске *невѣгласъ* imperitus, ingratus перемінено на „невигласок“, але того „з'українщеня“ старословеньского слова многі з наших „Українців“ навіть не зрозуміють. В 3. строфі читаєм „прапо́р“ місто „п р а́ п о р, що також не конче підносить чистоти сеї пісни. Так п. Іван Франко, хоть і завидний самохвалько, признати мусить, що єго пісня „Не пора“, в наших найновійших часах написана, не вільна від замітів.

Всю дïятельність Івана Гушалевича оцінив п. Іван Франко широко і зовсім не прихильно, а при кінци намістив (як п. Іван Франко каже) відпис автоґрафу: Поезіи И. Н. Гушалевича печатаны въ Львовѣ 1879., посланого імовірно до „Московскихъ Вѣдомостій“. Се оголошенє тої рецензиї єсть гарним свідоцтвом таланту п. Івана Франка, вправдї не яко критика, але яко полицейского чиновника...

Коли так широко розписав ся п. Іван Франко власне о поезиях, котрі найменшу мають стійність, о тім, що в своїм часї сильно вплинуло на нашу галицку Русь, а навіть по части ще й тепер не без ваги, не згадав в і д с е б е анї слова. Именно про Івана Гушалевича кавалки театральні, особливо про „Підгіряне“. „Підгіряне“. 1865 р. були первий раз в рускім

театрі представлені. Належить ся мельодрама і доси до найлучших театральних кусників галицко-руских. І в „Підгірянах“, так як у инших творах Івана Гушалевича находим такі цінноощі як: когда, да, даби, даже, или etc. — однакож дадуть ся ті слова легко заступити народними. Підчас появи „Підгірян“ декотрі народовці пр. бл. п. Остап Левицкий кілька пісень тої мельодрами переспівали по польски, хоть правда взагалі були „Підгіряне“, як і загалом писаня Івана Гушалевича, у народовців уємно оцінювані. Ми що до вартости „Підгірян“ маєм иншу думку. Треба добре памятати, що „Підгіряне“ написані були літ тому більше ніж сорок, що тогді ледви у нас починав ся театр, а ориґінальних, театральних кусників ледви кілька було у нас. Межи тими були „Підгіряне“ такой найлучші.

В ч. VIII. на стор. 112. читаєм: »Гушалевич не був одиноким з д і б н и м і т а л а н о в и т и м чоловіком, якого пожвякало і виплювало наше москвофільство. Яків Головацкий, Іван Наумович, Ізидор Шараневич, Антін Петрушевич і многі инші зазнали сеї долі“. Може хто-б подумав, українофілї то зовсім инший народ; ті, бачите, своїх людей дуже шанують, відай не так як москвофілї, котрі лише „жвякають і виплёвують“ своїх людей..., а навіть і до людей инших партий українофілї односять ся, о скілько мож, безсторон-

но. Тим часом критикуючи Івана Гушалевича почув „ряний“ українофіл п. Іван Франко »сил мног« і в кн. XI. на стор. 118. так каже: »Чи був у нього поетичний талан, чи ні, ми тепер не можем сказати«... а на стор. 119. »Чоловік добрий, чутєм не глубокий, розумом не широкий, натура мов сотворена на те, що-б на подобу легкого човника перепливати понад найнебезпечнійші скелї« — се справди чиста метода »не жвяканя і не виплёваня« людей »розумом широкого« Івана Франка.

Єсли подивимо ся нині на діятельність Гушалевича, то мусимо признати, що в своїм часї він значно прислужив ся, іменно піснию »Мир вам братя« іількома иншими співанками — а також своїми »Підгірянами«. Єго пісни підложені на ноти нашими музиками були в своїм часї радо співані нашою молодежею. У тот час, коли то руских писаній було дуже мало, рускі співанки уложені на ноти сїяли головними двигателями русчини в наших товариствах. Як красною і будячою приміром піснь Гушалевича:

Красна зоре подиви ся
Ясним личком з висоти,
Близше, низше прихили ся,
Тугу з серця розжени!

Засвитай ми, як свиталась,
Коли-м в щастю моїм жив,

Мило, щиро все сіялась,
Нім тя темний світ закрив! etc.

Сю пісень можете співати в сальоні рівно які в селяньскій хаті — всюди она прийме ся з вдячностию, хоть не ма в ній властиво різко проголошеної ідеї. Як же-ж не приятні, пізнійше зложені пісни про »зорі«, приміром:

Ти зоре, що тремтиш
І блудиш наче пяна
І мечеш крови блиск
Мов кровию налита —
Ні ти провідник наш,
Ні сонце сего світа,
Що сходу свого жде
До рана!***)

Оціняючи Івана Гушалевича—в літах єго властивої діятельности—треба завсїгди узглядинити обстанови, серед яких він ділав. Ті об-

---

***) Тут приводим лише саму пісень, котру вважаєм зовсїм невдатною. Імени автора тої пісни не виявляєм. Примітою наших гурткових літератів-гургурдядьків єсть в подібних випадках найголоснїйше викрикувати імя автора, щоби тим способом єго опаскудити і оплюжити, а самим по своїй думцї засіяти; однакож ми уважаєм той спосіб нікчемним. Против автора ми зовсїм не виступаєм, лишень желаєм, най пише з пожитком для рідної літератури та бажаєм, най більше таких зорей не творить. *І. В.*

станови ніяк не рівні були нашим. Люд крайне темний. інтеліґенция дуже мало численна, література майже жадна. Руским язиком ледве хто занимав ся. Гушалевич на початку єще більше держав ся людової мови; то-ж перві єго проби стихові нашли приют в руских серцях; на жаль почав ся він від народного язика що раз більше віддаляти, заразом єго літературні річі ставали не до увіреня мертві і вялі. В р. 1865. (в »Підгірянах» і пр.) де єще одізвалась народна струя, там єго річ ставала живійшою і бистрійшою. Опісля, коли народний язик у него майже зовсїм заник, завмерло і житє. Новими, хоть і значно більшими поемами він не заняв нікого: ледви хотїлось вірити, що то той сам півець, що то першими своїми піснями будив у родимців житє і любов до свого. Ми увірені, що Іван Гушалевич, держачись свого людового язика, був би що раз більше зискував на живости а навіть і що до річи ставав би що раз більше привлекаючим. На жаль він що раз більше гирив язик а з ним і річ і став для галицких Русинів, в кінци мимо всего стараня писати якимсь висшим літературним язиком зовсїм байдужим і непотрібним. Яко один із первих будителїв галицких Русинів він безперечно положив заслуги, котрі без сумнїву були-б далеко більші, єсли-б зубрищина не загорнула єго і в кінци не заморила природні

єго дарованя. Талант поетичний Івана Гушалевича не був великий; але великих поетичних талантів не так легко найти навіть у народів далеко більше від нас розвитих і щасливійших. Межи першим будителями руского слова в Галичині він належав в своїм часї до важнїйших.

*

В »Літературно-науков'м Вістнику« за р. 1905. в книжці VIII. (за серпень) виступив п. Іван Франко в статї »Де що про нашу пресу« зухвало против мене, при чім не посоромив ся для піддержаня своїх фальшів грубо збрехати.

В статї »Правда в очи коле« написав я против п. В. напасливої критики, так як она заслужила. П. Іван Франко, котрому ся статя, рівно як і зладжена мною рецензия на виданий спілкою переклад книжки Феррієра про Дарвінїзм дуже була непріємна, написав, що в статї »Правда в очи коле« »не видко нїчогісенько, крім якої-сь безцїльної і безпредметової злости не відомо на кого і не відомо за що« (стор. 181). Ся рецензия, хоть і написана по причині напасливої критики п. В., таки що до плутаня язика головно звернена против п. Івана Франка, котрий дуже гордий »на« те, що єсть »поетом« малоруским чи там пак „українським...“ В тій статї, правда, я ще отверто не виказав був єго імени.

„На сю рецензию написав д. В. в книжці Л. Н. В. залютий б. р. деякі уваги, що доторкають почасти язикових деталїв, а по части тону рецензиї д. Івана Верхратського Образливого в увагах д. В. не було нїчогісенько, але був зовсїм справедливий протест проти того незносно зарозумілого та диктаторського тону, яким п. Верхратський обговорює язикові питаня взагалї і свої заслуги особливо, тай звернено увагу на те, що власне д. Верхратський, нїби то очищуючи нашу мову, сам насилує її, занечищуючи свої писаня масою неольоґізмів та провинціоналїзмів, які роблять книжки п. Верхратського, вже без огляду на їх зміст, за для самої їх мови зовсїм нестравними для Українців з Росиї“.

П. В. давав менї язикові „деталї“; образливого в его увагах не було »нїчогісенько«; я маю прибирати незносно зарозумілий та диктаторский тон в язикових питанях і в обговорюваню своїх заслуг, а власне занечищую свою мову неольоґізмами і провінціоналїзмами, через що она зовсїм нестравна для Українців з Росиї.

Образливого в статї п. В. не було »нїчогісенько«. Про те не буду тепер говорити повторно, два рази про одно говорити менї не хоче ся; тілько лише скажу, з язикових „деталїв“ п. В. менї „нїчогісенько“ не потрібно. Де той зарозумілий та диктаторский тон в я-

зикових питанях і в обговорюваню моїх „заслуг“, я не знаю, не знаю також, до чого-б те все мені придало ся. Я для руского (малорускаго) язика працював єдино з залюбованя, але за свою працю не мав і не жадав якої осібної нагороди. Неольоґізми я творив там, де они потрібні; провинціоналізми я впроваджував для збогаченя язика літературного, при чім не силовав нікого мені послідовати. Богато неольоґізмів мною утворених уживають і Українці за кордоном а і сам п. Іван Франко не знаючи може навіть, що то я їх утворив, послугуєсь ними.

Що до Українців закордонних скажемо сю незаперечну правду они скорійше ніж Галичане стали писати чисто по народному; з самого почину дуже хороші річи успіли витворити, котрі нам все приміром можуть сіяти. Але небавом їх праця літературна зістала придавлена урядом, а і доси той гнет з малими перемінами тріває. Говоріть, що хочете, про конституцию, про нові порядки—нові часи, а такой в сущности старі порядки. Уряд не охочо дивить ся на всї починаня Українців, котрим — чи справедливо, тут розбирати не будем — не вірить. Тому то нові твори Українців більшою частию мають — именно в язиковім зглядї — боляки. Именно терміни їх надто штучні а взяті понайбільше з росийского або з польского. Иногдї они на місто ро-

сийских таки прямо беруть польскі. Коли народовці галицкі радісно беруть нові, добрі слова україньскі, писателї україньскі нові, зовсїм добрі, галицко-рускі, з люду взяті слова уважають нестерпимими неольоґізмами. Майже в кождім новоукраїньскім дїлї находим: підкреслити, викреслити, закреслити, перекреслити (п і д ч е р к н у т и, в и ч е р к н у т и, з а ч е р к н у т и, п е р е ч е р к н у т и), ростлумачувати (р о з т о л к у в а т и), замір (н а м і р), ріжноманїтний (р о з м а ї т и й, р о з л и ч н и й), одно манїтний (о д н о с т а й н и й, о д н о о б р а з н и й), завше (в с е, з а в с е, з а в с ї г д а), на завше (н а в с е, назавсе), рунула стїна (г р я н у л а стїна), більший чим (більший н ї ж), не вже (росс. не уже ли), тут але сього не було (а л е тут сего не було), від Галичан непотрібно взяте істнувати (польск. istnieć, єствовати) і богато инших виразів; також під зглядом ортоґрафічним (хоть се поменшої ваги) находим неодно провінціональне, а часто таки невміле: цей, ця, це, цею, цієї, цим, цими і пр. (с е й, с я, с е, с е г о, с і є ї або с е ї, с и м с и м и), польський (місцева форма україньска: полський), справжувати, підюжовати (але: присуджувати; коли так, то: с п р а в д ж у в а т и, п і д' ю д ж о в а т и), шляхецький (ш л я х о т с к и й), шляхетний (ш л я х о т н и й), вищий, низчий (в и с ш и й, н и з ш и й), що до ґраматичних форм: вага гнїту, власністи (г н е т у,

власности), відомостів (відомостей) і пр. пр,

Правда, під зглядом язиковим часто велику неувагу находим і у многих, галицких народовців: насїкомі (комахи), средство (росийске, по малоруски: середник), возьний (возний), трускавки (полуниці), чашка(лобина), справоздане (звіт), непромакальний (непромочний), непоказьний (непоказний), шкло (скло), шклянка (склянка), шкляний склянй), спружина (пружина), поверхня (верхня), скрайний (крайний), знаток (знавець, знатель), нарибок (нарибець) нашкірок (наскірень), тутейший (тутешній), вчерайший (вчерашній), тамтейший (тамошній), сьруба (шруба), до нїчого (нї до чого), в нїчім (нї в чім), перед нїким (нї перед ким), залїчка (зачот), той товщ, того товщу (тая товщ, тої товщи) оцїнив того же намір (оцїнив єго намір), ізсухотів (із сухіт), справоздавець, справоздатель (звітник, звітуватель), жужанє мух (бренене мух, жумлене мух; росийс. жужжать=бренїти, жуміти), ричалт (загалина), мабудь (мабуть) проца (праща) застосувати (примінити), підчиненє »ся« властям (підчинене властям), ранній, ранна мова (ранїшній, ранїшня мова, а ранній вчасний, ранні сливки), фалшивий (фальчивий), фалшувати (фальшувати),

пісковець (п і с к о в и к, п і с ч а н и к), тетерев (т е т е р ю к, к а т е р в а к), шпони, з шпонів (к і г т ї, з к і г т е й), так книжки, як і ґазети (я к книжки, т а к і ґазети), так з причин політичних, як і економічних (я к з причин політичних, т а к і економічних), так від своїх як від чужих (я к від своїх, т а к від чужих), так економічного, як і політичного боку (я к з економічної, т а к і політичної сторони), промову знамениту так з огляду на зміст, як і краснорічиве виголошенє (промову знамениту я к з огляду на зміст, т а к і на краснорічиве виголошенє); говорять добре: мачиха, мачоха, але вже мено села мусять зовсїм чудно зміняти на: Мацишин, хоть люд говорить правильно: м а ч и х а, М а ч и ш и н і пр. пр.

»Констатуємо, що п. Верхратський проявив добрий поліцейский нюх, догадавши ся, що за буквою В. криєть ся д. В. Гнатюк, і тим своїм відкритєм схарактеризував дуже добре свою вдачу і науковий рівень свого думаня. Констатуємо нарештї, що остатнї слова цитованого нами уступу, покладені п. Верхратським мов дословний цитат із »Л. Н. Вістника« не находять ся в такій фразї у всїх виданих доси 30 томах сего виданя, отже не цитат, а видумка самого п. Верхратського а властиво єго „віц“, що стоїть зовсїм на тім самім рівнї дотепу, як коли малий вуличник покаже вам язик“.

Той сам Іван Франко, що то смів про мою непідписану статю: Замітки про взаємини руского язика і народної літератури", поміщену в »Денници«, печатно оголосити, що автором тої статї — то я, і її в »Сьвітї« 1881. огидно спаплюжити, той сам Іван Франко, що видобув і не знать яким правом публиковав віроятно самим Іваном Гушалевичом написану похвалу поезий Гушалевича в »Московских Відомостях« — той сам Іван Франко смів так говорити! То характеризує доволї єго »вдачу і науковий рівень«. Що п. В. Гнатюк під своїми »критиками« в »Л. Н. Вістнику« підписував і підписує ся В., те загально всїм звісно. Не було се жадним »відкритєм«. З самого почину про те знали люде в народовецкій партиї, рівно як і в других партиях. Впрочім, хотьби навіть, що рішучо так не єсть, я перший відкрив значенє букви В. під статями »Л. Н. Вістника«, шкоди для п. В. Гнатюка не було би жадної: він зовсїм независимий чоловік. П. В. Гнатюк єще перед тим грозив менї в двох листах (котрі посїдаю досї), що против мене буде виступати в „Л. Н. Вістнику«, отож злослива статя єго для мене зовсїм не була несподїванкою. Причина тої гидкої істориї, як звичайно у гуртковцїв, мала і нікчемна. П. Федір Примак помістив статю іхтиольоґічну в збірнику математично-

природописно-лїкарскої секциї*). Про тоту статю в звітї нїмецкім, уложенім без моєго відома, було згадано в короткости, але так невміло, що волосє стає на голові, хто міг такий звіт, котрий властиво мав бути перетолкованєм мого звіту руского, написати**). Я довідавшись про се, очивидно мусїв обрушити ся. По нїмецки більше читають, нїж по руски, а прочитавши такий non sens гарно подумають про цїле товариство і про мене яко голову секциї. Тож я на найблизшім засїданю секциї піднїс тоту справу а заразом в острих, але правдивих словах скартав того невідомого пана, котрий тим нїмецким природописним звітом тільки сорому нанїс цїлому Товариству.

---

*) Збірник математично-природописно-лїкарскої секциї Наукового Товариства імени Шевченка Т. VIII. Вип. II. У Львові, 1902. Наголовок статї такий: Єще кілька слів про глезу (thymus) риб кістноскелетних (Teleostei) з узглядненєм осклівців (Ganoidei) і кругоротих (Cyclostomi). Написав Федір Примак.
І. В.

**) Послї того так ганебного звіту нїмецкого написаного якимсь безстидником »всезнайком«, котрий оказав ся крайним незнайком в річи, про яку спаскудив свій славний звіт, рішено в секциї мат. природописно-лїкарскій, що і нїмецкі звіти робіт секцийних може готовити тілько голова секциї або одвітний автор статї. Звіт про працю п. Примака з р. 1902. поручено голові секциї по нїмецки

Всї на засїданю притомні члени секциї математично-природописно-лїкарскої зсолїдаризовали ся вповні з моїм замітом а заразом зажадали, щоби в будуще і звіт німецкий завсїгди ладив дїл одвітної секциї: так мало запобічи ся дальшим скандалам. Коли звіт німецкий виходив у Львові, п. В. Гнатюка у Львові не було, бо для поратованя здоровля бавив за границею. Хто ладив той німецкий звіт, не знаю і доси певно; говорено досить голосно, що р е д і ґ о в а т и м а в є г о п. І- в а н Ф р а н к о, а ладити якийсь правник. Оскілько се правда, я не слїдив, а в заміті поданім в книзї засїданій секциї математично-природописно-лїкарскої виразив ся загально. Тим замітом учув ся п. В. Гнатюк, котрий тим часом вернув з заграниці, вельми дїткненим і написав до мене майже безпосередно лист, в котрім жадав від мене в протязї 24 годин витолкованя і поданя, чому то я єго підозріваю. Розуміє ся, я навіть і не думав о п. В. Гнатюку, тож жадного виясненя не чув ся обовязаним давати. На другий день п. В. Гнатюк прислав менї служником лист вельми

єще раз зладити і випечатати, щоб хоть в части направити »поступний, не заскорузлий і не стухлий« звіт всезнайків в німецкій хронїці Н. Т. ім. Шевченка.

І. В.

образливий і імпертинентний із згаданими погрозами.

Лож, що „І. -ацький не зна ріжноманїтности нашої невгавучої мови“ я помістив дословно яко цитат »Л. Н. Вістника«. Вправдї поміщені слова »І. -ацький не зна ріжноманїтности нашої невгавучої мови«, але не яко цитат »Л. Н. Вістника«, а яко часту говірку а иноді і писанину декотрих »критикуючих« гуртковців. Оно смішно і згадати про те, що декотрі із них пишуть: Верхрацький, думаючи, що тим осягли самий верх национального вислову, але: сьвітський, студентський, людський, громадський.

Що при всїй зарозумілости гуртковців єсть велика доза іґноранциї, про те кождий хто хоче глибше слїдити, переконати ся може. Що „гурток“ завладїв головно цїлим рухом лїтературним в наук. Товаристві Шевченка, не мож дивовати ся, коли спогадаєм, що у нас лїтератів независимих майже нема, що переважна їх часть, властиво тілько побічно може занимати ся лїтературою. Впрочім не в тім біда, буває се і в инших народів: та поведенє декотрих гуртковцїв єсть в многих зглядах провокуюче, родяче незгоду між народовцями: головною їх пружиною дїятельности то руда завистъ і охота всїх спаплюжити, виключно самим, лише самим блестїти. Шкодлива для загальної справи їх

діятельність єсть проте в високім степени доганна.

»Задачию граматики єсть види язикові, о скілько се можливим, управильнити і усталити“. Се висказ загально знаний, лише незвісний п. Іванови Франку, котрий вправді подає слушно загальні вискази що до новочасної граматики, але їх в практиці зле розуміє. О язикових новотворах і їх оцїненю граматикою се правда, але якже ж переборщено понимає їх п. Іван Франко! Те все, що про новочасну граматику нагородив п. Іван Франко, річи звісні, а після тих новочасними европейскими філологами поданих указок я більше нїж сорок лїт поступаю. Як же-ж понимає п. Іван Франко задачу нашої граматики? У нас приміром говорять в многих околицях „цей, ця, це; здаєтьця, робитьця“; се для граматика важне, але таки в книжках тепер писати ся буде: сей, ся, се; здає ся, робить ся. Говорять: замісць, місто, замісто — але декуда і »замісь« — з чого таки вибрати форми: замісць, місто, замісто. Розуміє ся, що таким річам не належить давати надто важне місце і „цей, здаєтьця (здаєцця) і замісь надто сильно порікати! Але і в подібних случаях єсть певна доля в важности виразів. І так на пр. тета, тїтка, цьоця, цьотка у люду можна мішма почути, але лише форми тета і тїтка в рускім

письмі повинні уживати ся. Очевидно, що нерозуміючий, котрі правильні форми належить вибрати (як п. Іван Франко), буде моїм словам упрямо противити ся.

В статї п. В., як твердить п. Іван Франко, образливого не було »нїчогісенько«. Вправдї п. В. таки сміє ся з мого виводу „самоїлка“ і попросту мій висказ, що я чув від якогось старого сьвященика, тепер вже небіщика: ніби то, що був дяк Самоїл і від него то названо той спів »самоїлка«, уважає яко побрехеньку, але то зовсїм нїчого, предся то подає такий „певний“ чоловік, як п. В. Після о. Порфирія Бажаньского про дяка Самоїла не ма ніяких письменних документів, а самоїлка походить не від самоволї а є перетворене слово »самолівка«. Тим я »страшенно« затріумфовав, хоть властиво я „сам себе висїк“.

В цїлім тім говірканю п. Івана Франка нема правди а вилазить нерозуміне цїлої тої справи і велика метушить ся злоба. Моє сказане, що самоїлка походить від дяка Самоїла (Самуїла) п. В. зовсїм висміває, а те, що я подав про слова старенького священика, обругане зовсїм „гречненько“. Менї, котрому доси нїхто не виказав неправди, смів п. В. з добра дива закинути брехню. Тому висміяню і обруганю вторував і п. Іван Франко, засилюючи на свою праводлюбну грудь картку з

написом: »Шейковского. Шчо таке Ібн Дастова Русь. 1880. року«!

Мушу дати тут обширнійше обяснене. Про те, що самоїлка походить від Самоїла, я передше думав а так само і тепер думаю. Єсли-б я сам того дійшов, так ніяк би того не стидав ся. Але було то так. На екскурзіях язикових заїхав я раз до бл. п. о. Льва Ясеницкого, пароха в Старій Соли, де і вчув від него згадку про дяка Самоїла і про Самоїлку, та лиш шкода, що про того дяка більше не провідав. Згадка про дяка Самоїла і звязану з ним назву співу: самоїлка до разу мені припала і я її приняв яко дуже ясну і правдиву та лиш письменні докази про того дяка мені хибують і доси. По моїй думці „самоїлка“ могла лише повстати від Самоїла; ні самолівка, ні самовілка не могли дати „самоїлку“. Самолівка до виговору не трудне, впрочім находить ся у нашого люду не змінене тото слово і означає прилад, що сам ловить. З легкого слова „самолівка“ щоби повстало „самоїлка“ ледви припустити можна. Суть подібно зложені слова як мишелов, мишелівка. Ще неможливійше язикове перетворене слова „самоїлка“ із самовілки. Часто стрічають ся села звані вілька, вулька (походить від »воля«), ль ніколи не переходить в тих словах на л. Але менше про те. Як міг наш люд говорячи про спів

церковний, в котрім, чи він нотний, чи ні, єсть завсїгди певне право, що він собі „самовілька“. Се дуже би соромило і наш обряд і єго співи. Назву „самоїлка“ впрочім знають лиш у нас в Галичинї. Те показує, що она мусїла повстати у нас в Галичинї; про єї приміту близше говорити не буду, бо співом не занимаю ся.

Пишучи статю »Правда в очи коле« удав ся я до фахового в церковнім співі у нас мужа, іменно до Вреп. о. П. Бажаньского, котрий був ласкав менї дати поясненя в тім зглядї. Про ті поясненя, а передовсїм про „самоїлку“, котру Вр. о. П Бажаньский уважає яко повсталу з »самолївки« я при кінци моєї статї згадав. Словами з уст фахового мужа я збив пусте і неприличне говірканє п. В. про якісь »самовілки« в церкві. Що до самого виводу того слова під зглядом фільольоґічним я не одізвав ся нї словом.

Отож збрехав п. І. Франко кажучи що я катеґорично твердив про компетентних людей, священиків і історнків церковних, котрі піддержували мою віру в дяка Самоїла. В рецензиї про »Дарвінїзм« ст. 10, я кажу: »Сей вивід (даний бл. п. о. Львом Ясеницким про дяка Самоїла і спів від него названий) більше до мене промавляє. Може ся згадка спонукає декого з нашого священьства, а іменно з наших фахових учителїв церковної музики до

точного опредїленя, звідки взяла ся у нас самоїлка« — а в статї: »Правда в очи коле« на стор. 14. каже Впр. о. Порфирий Бажаньский: »Співати самолївкою значить співати мельодию музикальну не з нот, лише після слуху. Єсли дійсно „самоїлка« названа від імени дяка Самоїла — на що однакож не ма документів письменних — і дяк Самоїл міг співати лише на стародавну самолївку«. Хоть п. Іван Франко і назвав моє говорене про Самоїла і названє того співу церковного »простою бляґою«, так виходить, що то зовсїм з моєї сторони не було караманом, а тілько п. Іван Франко єсть караманником.

Написав я, що »всезналь гуртковий« віддав Aequivalent словом »рівнобіжник«. Закидує менї п. Іван Франко, що я не згадав, де сей злочин був сповнений і ким, що питанє, чи се (коли лише раз стало ся) не є простий друкарский блуд. На се одвічаю, що сю книжку (котрої автором єсть д-р. Пулюй) перепечатував в виданю Спілки по своєму п. В. Гнатюк, а на запитаня, котрі посипались по випечатаню, коротко сказав, що він думав, рівнобіжник єсть то само, що Aequivalent.

„Що сказав би прим. п. Верхратський, як би хтось його „Знадоби до словаря южнорускої" вид. р. 1877. назвав недоладною клїнтаниною, за те тільки, що там слово »гаргара« перекладено „ein grosses, schlecht eingerichtetes

Zimmer" (стор. 9.) а шушеренка — Morchel?" стор. 187.

Сказав би, що той хтось або п. Іван Франко що до першого слова злосливо збрехав, а що до другого взяв ся говорити про те, про що не знає нічогісенько.

Знадоби до словаря южнорускогo I. У Львові. 1877. стор. 9. Гаргара (Др. verächtlich) ein grosses, schlecht eingerichtetes Zimmer. стор. 85. Гаргара (Кал.) etwas Grosses, Plumpes. Баба, як гаргара. Хто годен таку гаргару опалити (о покої) cf. огвара. Подано се слово так, як менї лучилось учути; я перший привів его вперед в тім сенсї, в якім учув в Дрогобиччинї (стор. 9.), а відтак в Калушчинї (на стор. 85.) в обширнїйшім значеню а заразом поміщено порівнанє з лемківским огвара. До словаря робить ся ужиток з всяких значенїй.*) Що до виводу того слова я тепер иншого мнїня. Именно „гаргара" уважаю яко вираз посвояченний з словом »гора«, а повсталий через здвоєнє: гар—гара.

---

*) Малорусконїмецкий Словар уложив Евгений Желеховский. 1886. I стор. 137. Гаргара etwas sehr Grosses, plumpes; grosses, schlecht eingerichtetes Zimmer. B. Beine keitlustigen, bösen Weibes, H. 267. — Перше значенє подано з моїх „Знадобів" 1877, та не приведено жерела, як се у Желеховского буває часто, именно у слів виписаних з моїх книжок. *I. B.*

„Шушерепка“ або як я пізнійше стрів у люду на долах притикаючих до Гуцульщини: сушерепка (ся форма правильнійша) значить Morchella, Morchel. То єсть властиве значенє того слова. Декуда в Гуцульщині уживають „шушерепка“ насмішливо часто також в значеню спорзнім, бридкім. Але сміяти ся з кого, що »шушерепка« називає Morchella — се було би так дивним, єсли би хто висмівав, що качкою зовуть anas, Ente, тим часом, коли качка має декуда спорзне значенє, так само як шушерепка у Гуцулів.

У Гуцулів спорзне значенє має часто і фóшкавка, котрий вираз властиво значить Lycoperdon, Bovist а в инших околицях зве ся також по руски: пурхавка, пурша курявка, бздюха і пр. Також в німецкім: Bovist, Buff-fist**) досить бридке має значенє примінене до того гриба, a Tournefort в латиньскій науков[й] термінольоґії ввів з німецкого переведене: Lycoperdon з λύκος і πέρδω.

„Або як назвав би він моє поступованє, як би я почав докоряти йому неуцтвом за те, що в своїм перекладі Ваканової драми »Перед світом (Л. Н. В. 1900 —) переклав Pozon на

**) В инших околицях Німеччини: Bubenfist, Pfaffist, Pfauenfist, Weiberfist, Hundspis i Wolfspiss. *І. В.*

Познань зам. Пресбурґа і тілько на моє представлене позволив поправити сю і декілька помилок? Я не сумніваю ся, що коли-б я із за сього бундючив ся та шпигав йому в очи, він назвав би таке поступоване дітвацьким або штубацьким“.

Назвав би се все підлою брехнею п. Івана Франка. Драма Вакана вишла в сїчни 1901. р. Я її по одержаню 27. сїчня 1901. р. перевів і вскорі дав до редакциї Лїтературно-Наукового Вістника. В Л. Н. В. була она печатана 1901. р., в кн. XI і XII. Чому п. Іван Франко написав, що вишов мій перевод затитулований »Перед Досвітом« в Л. Н. В. року 1900, отож перед тим, нїм ориґінал явив ся, не знаю. Може звичайне недбальство п. Івана Франка, може забудка або може...

Даючи до редакциї Л. Н. В. мій перевод, я згодив ся на зміну правописи, до котрої я взагалї меншу привязую вагу пр. місто: єго, єму — — його, йому і пр. Позволив я ті зміни робити. але жадні инші. Тим часом п. Іван Франко не лише тих змін позволив собі, але і декотрі инші. І так приміром місто молодий пан, junger Herr всюди поклав панич, не знаючи, що в угорско-рускім »панич« зовсїм не уживає ся. Тим способом богато уняв льокальному говору. Було вже зроблене, знов все переміняти, то-б стояло богато часу; тому хоть

се трохи було зроблено не влад, не так як я хотів, я пристав. В драмі Der Tag. Drama in vier Aufzügen von Stefan Vacano. Berlin. 1901 на стор. 1. на переді в надписи находимо: „Es sind stolze schöne Physiognomien darunter, aber auch seltsam komisch anzusehende und sie sind durchwegs in P o s e n abgebildet“. P o s e n значить П о з н а н ь, я так і перетолкував; але п. Іван Франко замітив, що єму здає ся, мабуть Posen туть значить Прешбурґ. Я не причуваючи нїчо злого, позволив єму послїдити (чого тепер жалую) і в разї, коли б справдї се було Прешбурґ, поправити. Однакож опісля в коректї я тоє місце еще раз прочитав в оріґіналї і пізнав, що Posen тут не значить жадного міста, нї Познаня, нї Прешбурґа, а п о з и або п о с т а в и, тому я перемінив так: „Між портретами, що змальовані майже всї в п о з а х, видно горді, гарні фізіоґномії, але подекуди і чудернацкі, настобурчені; понайбільше з великими усами«, (гл. »Лїтературно-Науковий Вістник«. Книжка XI. За падолист 1901. року, стор. 201 і осібний відбиток стор. 10, стих 5—7). Тим часом 1905. р. розказує п. Іван Франко про м і с т о Pozon (!), котрого в цїлій драмі нема, і подає фальшивий рік виданя тої драми: 1900, а заразом місто сторони п р о б і л, що розуміє ся значно утрудняє тому, хтоби хотів сам дослї-

дити*). Так не причинив ся нічим до доброго діла, сам же набрехав доволї. Справди чисто франківский спосіб!

Які то „помилки“ я позволив єму поправити, не подав п. Іван Франко, я про жадні помилки не знаю. Лишень єму маю завдячити, що Ґ е й з а він слїдуючи дуже „певному“ чоловікови, »поправив« на »Ґейжа« і я доперва в відбитку тую неточність поправив.

При кінци облудно і зухвало твердить п. Іван Франко: »ваш противник не злякаєть ся, чесно достоїть вам кроку і дасть відповідь на ваші закиди«, що »він вимете по змозї стухлятину, фарисейство, заскорузлость та надуте неуцтво з тих інституций, що повинні бути храмом чистої наукової працї та безоглядного служеня правдї й розвоєви нашого народа«.

Що „противник“ не злякає ся, що він чесно (?) достоїть кроку і дасть свою „учену“ відповідь на всї нашї закиди, завинувши ся в плякат з написом: »Шчо таке Ібн Дастова Русь. Шейковского 1880, про те ми і не сомнїваєм ся. Такому „чесному“ правдолюбу, як п. Іван Франко се можливе; однакож не віримо, щоби люде справедливі і тямучі єму повірили.

---

*) Posen, Познань. — Прешбурґ нїм. Pressburg або Presburg, слов. Prespurk, угорск. Pozsony, лат. Posonium. *I. B.*

Впрочім він „по змозї“ причинив ся до усуненя „стухлятини“ і „заскорузлости“, розуміє ся, яко „совістний“ чоловік з чисто „наукових“ причин. І так я подав до Наукового Товариства ім. Шевченка о випечатанє висшого курсу ›Зоольоґії‹. Зоольоґію ту я писав 4 роки (1900—1903), всего на 100 аркушів друку викінчаючи перед всїм дуже старанно термінольоґію і номенклятуру. Довго над тим раджено, та ухвалено наперед дати зоольоґію до оцїнки. Протягнуло ся се до весни 1896. року. По одержаню оцїнки скликано видїл і ухвалено печатанє зоольоґії. Ухвала була, та до виконаня тої ухвали далеко. Небавом знов скликано видїл і еще раз порушено справу моєї „Зоольоґії“. Тим часом обробив більшу часть членів п. Іван Франко. І так почали панове видїловцї говорити: печатанє „Зоольоґії“ стояло б 20.000 золотих т. є. 40.000 корон, а зоольоґія буде за 10 лїт перестаріла (!). Так богато видати товариство не може. Печатанє „Зоольоґії“ вже ухвалене знов взято під обраду і знесено „для браку фондів“. Так ухвалили панове, що самі на зоольоґії не розуміють ся і послугували ся арґументами не своїми а їм злосливо підданими, при тім зовсім фальшивими Товариство, що має власну печатню, печатанє одного великого аркуша в 1000 примірниках стояло б не більше 20 золотих або 40 корон; отож 100 аркушів сто-

яло-б 2.000 зол. або 4.000 корон, кліші до 500 зол. або 1.000 кор., але числїм вже разом кругло за цїлу книжку 3.000 золотих або 6.000 корон; коректу від аркуша числю лише 20 золотих, разом за 100 арк. 2.000 зол. — разом з печатанєм: 3 000+2.000=5.000 золот. або 10.000 корон, т. є. одну четвертину того, що противники навели (40.000 корон!), щоб не допустити до печатаня зоольоґії. Смішним заміт, що за 10 літ моя зоольоґія буде вже »перестаріла«. Як би так мізковати, тоби властиво жадної книжки наукової не видавати, бо о кождій науцї дасть ся тото сказати, що за 10 літ буде дещо в нїй змінене. Що до термінольоґії і номенклятури моя зоольоґія має тим більшу стійність, що оперта на людовій підставі, а тої не стратить ніяк за 10 а навіть за 100 років. Що до річи то зміни, які настануть за 10 років, такі можуть бути незначні, що книжка через те не стратить на вартости; коли написана добре, то і по 50 роках буде мати свою стійність. По 10 роках перестаріти ся може хиба який підручник шкільний, але не тратити вартости діло наукове. Ото-ж всї арґументи приведені против моєї зоольоґії лишень соромом стають для тих людей, що заєдно балакають про »українский унїверситет« і в сей »сердечний« спосіб беруть ся підпомагати до тої цїли.

Впрочім тямити належить, що моя зо-

ольоґія в тім обємі у нас перша. В разї випечатаня она подїлила-б ся на дві части, кожда по 5 зол. або 10 кор. Цїла зоольоґія стояла-б про те 10 золотих або 20 корон; цїлий наклад спроданий виносив би 1.000 × 10 зол. = 10.000 золотих або 20.000 корон (не числячи рабату). Розпродаж цїлого дїла шла би не скоро, а можна би числити на яких 50 лїт. В кождім случаю страти материяльної для товариства не було би нїякої. Належить також і про се згадати, що Наукове Товариство ім. Шевченка печатаючи наукові виданя на пр. Збірники етноґрафічні ледво чи може числити на сильнїйший відбор книжок публикою т. є. мусить тратити, а здає ся нам на ті книжки більше тратить, нїж би в найгіршім случаю уронила на »Зоольоґії«, котра, хоть і проведена науково, таки більше занимає загал образованих людей, тим паче, що увзглядняє крім важнїйших річей заграничних, головно наші краєві звірята. До поостреня читателїв служать впрочім і ритовини виконані совісно.

Єсли менї за житя не удасть ся випечатати зоольоґії (в 62. роцї і діткнений тепер тяжкою хоробою, надїю не можу мати велику), то цїла моя праця змарнує ся. Могла-б вправдї печатати ся книжка тота по моїй смерти, однак єї випечатанє стояло-б тогдї далеко більше а з досвіду відомо, як звичайно посмер-

тні виданя бувають видавані. Одмова виділу Наук. Товариства ім. Шевченка печатати висший курс зоольоґії се справди велика заслуга певних панів для »україньского університету і для цілої нашої літератури, а треба єще зауважити, що термінольоґія і номенклятура природописна найчисленнійша і трохи чи не найтруднійша.

На тім би вже нам закінчити. Не буду тут богато говорити п. Іванови Франку, любезному свому ученикови, котрому я був таким професором, яким би для рідного сина не міг бути лучшим. Справди трудно найти таку завистъ і ненависть у ученика, которому лише добро робило ся. А ще і надто: не тілько п. Іван Франко був моїм учеником, але і трех єго синів ходило підо мною, і для них був я учителем як отцем — хоть і знав, що їх батько п. Іван Франко з »вдячности« ненавидить мене, бо „доброту« батька на синах карати, уважаю нікчемним. Тепер п. Іван Франко вже мене не потребує, то-ж в єго серденьку лише злість і ненависть для мене, котрої вже закривати не потребує, а здавалось єму, що буде міг брехати на всї заставки і я зовсїм нїчого, так як і доси, єму не відповім.

Та дехто може замітить, таки то оно переборщене від свого бувшого ученика жадати, що-б він зовсїм дїлав по напрямі учи-

теля. Того ніхто не жадає. Примір власне довідний я сам. Бл. п. Іван Гушалевич був моїм катихитом. Вправді був він для мене, як і для всіх моїх колеґів, справедливим; осібної ласки однакож не зробив мені жадної, впрочім такої я не потребував; але я оціняю єго ділане яко катихита для цілої молодежи, єго розумну любов для учеників і єго щире занятє именно тими учениками, котрі потребували піддержки і заохоти. Тому то я все почитаю єго память і з глубокою почестию відзиваю ся про него. Але таки що до питаня язикового я зовсім иншого мнїня нїж покійник. Мимо те я все, що Іван Гушалевич зробив для галицкої русчини придатного, вельми цїню і тїшить мене кожда удала єго праця.

Зовсїм инакше п. Іван Франко: він не соромить ся против давного своєго учителя, против учителя трех своїх синів, не тілько в письмі ворожо виступати, але навіть злобно брехати.

П. Іван Франко був підо мною лише три роки: в другій, третій і четвертій клясї ґімназийній в Дрогобичи, де я ділав на него совістно і він хорошо розвивав ся. Потому перенесено мене на моє старанє до Львова. Опісля п. Іван Франко підляг зовсїм иншим впливам, а на університетї у Львові знов иншим. Хоть і як оказав ся він менї невдячним, я забув те все, і думав, що то недосвідчена

молодість у него бурхає. Все прощанє з моєї сторони здалось ні до чого; п. Іван Франко, яко старий чоловік, показав ся тепер так злосливим і завистним против мене, як перед 30 роками. Єсли п. Іван Франко від почину своєго виступу був незвичайно зарозумілий і зухвалий, так тому не подивуєм ся, коли зважимо, що судилось єму виступати в Галичині межи Русинами, котрі, іменно 30, а навіть 20 років тому назад, були менше розвиті і всяким екстраваґанциям п. Івана Франка не лише не противили ся, а навіть їх уважали »ґенїяльностию«. Те так єго роззухвалило, що він почав кидати ся на ріжних наших людей (народовців), котрим завидував навіть те скромне імя, яке може мати рускии письменник в Галичині (і так Масляка спогани́в, бо чув, що таких історичних дум не годен написати, Грабовича, котрого повісти не дали єму спати, і инших), а навіть і з чужих літератур почав чіпати ґенїєв пр. Мицкевича і Шилєра. Оно то і смішно стає, коли такий »великан«, як Іван Франко, стає висмівати світового поета Шилєра приводячи з єго поезий місце злосливо вирване, а те сьвідчить, що цїлости або не прочитав, або не вспів зрозуміти. Певно реченє: Der Mensch ist nicht geboren, frei zu sein (Goethe's Tasso, II. 1.) єсть загальною правдою; тим часом Щилєра:

Der Mensch ist frei erschaffen, ist frei
Und wär er in Ketten geboren —

має свою правду, але тілько випливає з ситуациї, яка представлена в драмі.

Та навіть в викладі габілїтацийнім*) виголошенім у львівскім унїверситетї 18. лютня 1895. р. п. Іван Франко про Тараса Шевченка так виразив ся: „В своїй боязни(!) перед мальованєм різких конфлїктів між людиною і людиною поет доходить до комізму(!), бо коли н. пр. хоче показати нам в Яремі страшного местника і мучителя, то не вміє про него сказати нїчого страшнїйшого над те, що він »на ножах і днює і ночує« і що він »мертвих ріже, мертвих віша, палить«. З о в с ї м я к т о й к о з а к з н а р о д н о г о а н е к д о т а, к о т р и й х в а л и в с я, щ о в б и в Т а т а р и н а, в і д т я в ш и є м у р у к у й н о г у, а л е г о л о в и є м у н е в і д т я в, б о є ї у н е г о н е б у л о«. Се глупе вираженє п. Івана Франка, стоїть зовсїм на тім самім рівнї дотепу »як коли малий уличник покаже вам язик« а навіть еще гірше. П. Іван Франко нїби хвалячи Шевченка виражає ся про нашого ґенія, мовби який хлопак ремісничий жартуючий про якого дурника. Певно т а к о г о викладу ще не було в нашім унїверситетї, а заразом і такого збез-

*) Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. VI. 1895. кн. 2.

чещеня нашого ґенія устами »народовця«. Нічого би не мали, коли-б прелеґент скритикував навіть острійше самого Шевченка — хоть се для виказаня стійности »Наймички« не конче було потрібне — але позволити собі на такі кпини, як п. Іван Франко, се предся за богато! Охочі Івана Франка боронити скажуть: та то правда, він завинив тут, та треба увзглядняти у него брак одвітного вихованя: він не хотів образити нашої народности, вирвало ся єму се зовсім мимо волї так собі. Виразити ся тим способом про Шевченка чоловікови, котрий габілїтує ся на унїверситетї, се річ не чувана; не поможе тут „брак вихованя«, бо маючи викладати про Шевченка, він повинен добре розважити, що може уйти, а що нї, що єго говорене в данім випадку дотикає цїлий народ. Чому так п. Іван Франко виразив ся, нам зовсїм понятно. Славу Шевченку, хоть він не межи живучими, завидує; та мусїв єго похвалити, хоть се не було єму приятно; тому хотїв він по можности єго задернути, щоби звернути увагу на своє бистроумє. Маючи тую цїль на оцї, він забув на все инше, і про те виразив ся так грубо, тривиально.

Зависть п. Івана Франка виявляє ся навіть до людей, з котрими він жив у тїсній дружбі, єсли єго непокоїть їх »слава«. І так приміром Михайло Павлик був єго другом,

котрий йшов з ним разом durch dick und dünn. Новійшими часами при обходженю єго ювілея Іван Франко навіть жертвував 100 корон на фонд своєго друга. Але вскорі роздумав ся инакше. Правда що до творів літературних ніхто не буде рівняти Павлика з Франком, але що до чистоти характеру і сталости переконаня мусять і ті, котрі зовсїм иншої думки ніж п. М. Павлик, признати, що то чоловік, котрому під тим зглядом нїчого закинути не можна. То не така вітрова хоруговка як п. Іван Франко. Ото-ж п. Іван Франко бере ся »розкривати« житє п. Михайла Павлика. Именно твердить він, що Павлик видаючи ґазети соціялїстичні не зовсїм поступав чесно, а Ковалевский, що дав п. Павликови 2.000 золотих на цїли партиї социялїстичної, потом приїхавши до Львова і побачивши господарку Павлика єго грішми (за аркуш ґазети платив п. Павлик 16 золотих в печатні!), так дуже згриз ся, що за два роки помер ражений апоплексиєю! Шкода тілько, що правдолюбному п. Іванови Франку ніхто не повірить на єго чесне слово! »З'іванофранчив« своєго друга, та єго поступованє кождий назве негідним а єго бистроумні заміти „дїтвацкими або штубацкими".

Найде ся може який молодик, що п. Івана Франка тепер пожалує, бо коли минуло єму 50 літ, ніхто не обізвав ся для звеличаня „великого" чоловіка, прошла тота річниця зо-

всїм незамітно. О, правда! п. Іван Франко дуже нещасливий. Насміяв ся, накпив собі трохи не з всїх дїятельнїйших народовців, обругав найщирших патріотів, обсміяв і обхулив священиків,*) а народовцї за тоє почтили єго за

---

*) Всїх наших священиків не можна хвалити, найдуть ся мі к ними і такі, котрим не одно дасть ся закинути. З того однакож нїчого не можна взагалї висновати. І в кождім иншім станї бувають виємки. Але таки мусимо сказати, що переважно наші священики то люде чесні і високо патріотичні. Згадую се, як я раз на екскурзіях язикових заїхав до бл. п. о. Йосифа Витошиньского, пароха в Денисівцях. Найшов я єго дома межи селянами, котрих він окрім пожиточних відомостий, вчив також співу і музики. Поведенє єго з селянами було так сердечне і любовне, як отця з дїтьми. Я тогди порівнав себе з тим великим народовцем. Цїлий час від р. 1864. я все щось нипав і старав ся в своїм зачерку для свого народа щось зробити, а предся як малим було те все в порівнаню з дїлом о. Йосифа Витошиньского. До так великої любови, до так великого пожертвованя як о. Йосиф Витошиньский я не здібен. І мимо волї я нагадав Мицкевича:

W myśli chęć tylko widzim, w działaniu [potęgę,
Trudniej dzień jeden przeżyć, niż napi- [sać księgę.

Власне тії слова, котрі п. Іван Франко, не зрозумівши їх, по своєму обругав. О. Йо-

житя в сали засїданій Н. Т. Шевченка портретом. Вправдї той портрет не так представляє его, як він дійсно виглядає, а так, як коли-б він дійсно був красавцем на всю околію; та те бачите нїчого, се ще збільшує его »славу«. »Руснаки! Українцї! ха-ха! сих можна сплюжити, як хочеш, а будуть мати перед нами м о р е с, ще легше нас слухати муть!« так відай думав п. Іван Франко дивлячись на свій розкрашений портрет!

Себе вихваляти п. Іван Франко все має на думцї, хоть би се сталось коштом других людей, котрих в загалї зовсїм не цїнить. От і тепер приводячи „студиї над Українськими народними піснями“ (Записки Наукового Товариства імени Шевченка. 1907. II. В. на стор. 40.) він пише:

сиф Витошиньский присвятив ся для добра своїх прихожан; задля тихої і совістної працї для своєї пастви не мав ширшої слави. Але те все не спиняло его в трудах повзятих для ідеї. О. Йосиф Витошиньский походив з давної родини священичої.

Другим приміром най буде бл. п. о. Станислав Н о в о с а д, парох в Підгайцях. Був він сином селяньским. Знали ми его ще яко бідного ученика ґімназийного. Станислав Новосад яко ученик був смирний і потульний, але мимо своєї бідноти кріпко любив свою народність. Кождою рускою книжкою ново у нас виданою він вельми тїшив ся, і куповав до

Ніжки мої біленькії,
Не мати вас умиває,
Пісок пальці розїдає, (властиво: роз'їдає)
Кровця пуки(?) заливає.**)

»Цікаві тут слова „пуки“ може помилка замісь „путї“, дороги і пр.« П. Іван Франко не зрозумів „пуки“, а єсли-б списователї тих пісень жили, то-б їм добре за се змив голову („пуки“ він, Іван Франко, сего не понимає! то зле списано, очевидно помилка невдатних списователїв!); але они вже не живуть, то-ж шкода їх займати, і так Івану Франку они пошкодити не можуть. Однакож все таки нагода почванити ся великим своїм знанєм і ерудициєю, тому дав знак питаня при слові

своєї бібліотеки. Скінчивши ґімназию і здавши матуру вступив до руского сїменища. Ставши священиком він присвятив ся для своєго люду. Працював совістно, але тихо; в дальших кругах про него ледви чи було чути. Р. 1904. захорував він смертельно; перед смертию все майно, яке придбав, 60.000 золотих (120.000 корон) пожертвував на запомоги для руских учеників а роздачу тих запомог поручив „Просвітї“. То був правдивий патріот!

Тут наводим лише сї два приміри священиків-патріотів вже померших, а не наводимо більше, іменно не хочемо говорити про живучих, котрим най Бог ужичить як найдовшого віку. Питаємо ся, чи маємо тих чесних патріотів для того ненавидїти, що они священиками? *І. В.*

пуки і замітив »цікаві тут слова etc.« Тим часом показав тою своєю »дотепностию«, що зовсім не зрозумів тих стихів: пуки значить: пучки, кінці пальців (іменно їх спід), брюшки. Оттак:

Кровця пуки заливає

єсть зовсїм добре, а зовсїм безтолково було би зміняти на »пути« або як п. Іван Франко пише: „путї“**) Так то чудесне слово „замісь“ нїчо не помогло і не покрило незнаня п. Івана Франка. Прононована поправка п. Івана Франка лише би попсовала всю поезию цїлого стиха, котрий дише чистотою і легкою понятностию.

*

Так пізнали ми доволї п. Івана Франка Зарозумілість така, якої не найдете безпечно в цїлій Галичинї, охота блестїти, охота всїх тих, котрі єму видають ся небезпечними ри-

---

**) Русалка Днїстрова. У Будимї 1837. Думи і думки. ч. 11. стор. 26. стих 6. — Pauli. Pieśni ludu ruskiego w Galicyi. 1839. Імовірно Жеґота Паулї відписав сю пісню з „Русалки Днїстрової“, котра книжка в той час була запречена, ото-ж в книгарнях нїгде не можна було її дістати. *І. В.*

***) В горах і на Угорщинї говорять: та путь, genit. тої пути, на Українї: той путь, genit. того пути, де куда: того путі. *І. В.*

валями, опаплюжити, споневіряти, єсли тілько думає, що те єму до єго цїли придасть ся. Правда, кількох не спаплюжив доси: то ті, що єму з ріжних причин без'условно і сліпо клонять ся, або ті, котрих він вправдї сердечно ненавидить, але на разї не сміє їх чіпати (Василь Стефаник). Радби всїх критикувати і обсміяти; тим часом в єго письмах найдете споро виразів польских а декуда і московских а також і шкодливих, зле утворених неольоґізмів. І так находимо у него: обалити (obalić, о б в а л и т и), нічтожність (н и ч е в і с т ь; понеже в малорускім нема слова: нічто, то не може бути: нїчтожність), тілько моци (тілько с и л и), гавронів (gawronów, г а й в о р о н і в), згуки (з в у к и), відгук (в і д з в у к, в і д г о м о н), радця (с о в і т н и к, р а д н и к), видівня (в и д н о́), змрік (с м е р к, с у м е р к), природник (przyrodnik, п р и р о д о в е ц ь; п р и р о д н и к вже Нечуєм ужите в значеню: побудка природна), природничий (przyrodniczy, п р и р о д о п и с н и й), цьоця (т е т а); ческа нация справедливо може бути горда на такого поета (Л. Н. В. 1900. XII. за грудень стор. 169.) м о ж е г о р д и т и с я т а к и м п о е т о м, м о ж е б у т и г о р д а з т а к о г о п о е т а — із ново-утворених: унимність, одноманїтний, ріжноманїтности і пр. — і в граматицї такий же хват: безсоромністи, але: можливости не: можливісти і пр. пр.

В многих злядах проявляє п. Іван Франко більший талант на примір в повістях, як в образках з житя робітників бориславских і пр. Натомісць стихи пише инколи досить слабі; але нераз удасть ся єму написати і стих добрий, однак з того не випливає, щоби він мав право паплюжити всїх тих стихописцїв, котрі єму не по нутру, бо они не суть великими поетами.

І п. Іван Франко не єсть великим поетом, а предся дуже немудро би було порікати єго за те, що пише стихи. Най пише, коли має охоту. З єго працї таки буде хоть в части користь для нашої лїтератури. І в инших лїтературах бувають добрі поезії, котрі приносять загалу пожиток, хоть їх авторів годї уважати великими поетами. Новійшими часами п. Іван Франко розстрілив своє дїлане на дуже різличні (або як стережучись неольоґізмів каже: ріжноманїтні) поля, всюди хотїв би бути першим, що таки єму не вдає ся; через те роздроблюване своєї дїятельности він ослабив свою силу а заразом збільшив і без того свою велику зарозумілість думаючи, що о всїм може говорити. Тож най стратить огидну буту своєго серця, най християньска покора і скромність поселить ся в єго груди, най старає ся ставати все совершенїйшим, а тогдї Господь на него с и л и з л ї є м н о г. Вправдї не буде всего знати нї-

коли, не в однім еще помилить ся, але в кождім случаю буде его діланє огляднїйше і не опротивіє нікому.

*

»Дивне се людске серце! Найбільше щастє, найбільшу розкіш бачить в тім, щоб задати другому болючий удар, зробити його нещасливим, відібрати йому віру в людей і надію на ліпше«. Так пише п. Іван Франко в одній із своїх повістей. Понайбільше оно так буває. Рідко однакож лучають ся і виємки. До таких рідких виємів належу я. Я нїколи не тїшив ся і тепер не тїшу ся з нещастя другого. Віру до людей я втратив дуже рано сиротою міряючи сьвіт і живучи в дуже прикрих обставинах а надії я не покладав нї на кого, яко сирота від юних лїт і не мав покладати на кого. Бога візвавши на поміч я працював за молоду усильно, а все, що маю, лише власній завдячую праци. В житю я стрічав майже завсїгди неприхильних людей; перед ними я не уступав, однакож не старав ся їм шкодити. Плюнув — тай тілько. І в заводї лїтератскім я стрічав подібне, як в твердій прозї житя. Однакож я не унивав, коли народовцї оказались менї не конче привітливими, я не скаржив ся і не обрушував, лише втягнув ся в себе і працював тихо дальше. Навіть коли вдруге я вернув до Львова і з початку трохи більше горнув ся до наших народовців, вскорі

переконавши ся, що они раді видумують байки і оповідають їх наче незбиті факти, я відсунув ся, і хоть не перестав дальше працювати, таки держав ся осторонь а працював в обранім зачерку витревало і честно. А хоть і бачив в близшім окруженю нещирість і утаєну завист, таки не підносив ради того галасу, бо не хотїв незгодою ослаблювати нашої сили. П. Івану Франку я все давнїйше простив, і колиб він новійшими роками не зачіпав мене, був би мовчав до гробу. Та коли він укріпивши свою позицию в Науковім Товаристві ім. Шевченка, взяв виступати против мене, свого бувшого професора, так як перед 30 лїтами, я рішив ся проговорити і виказати всї єго „чесні“ вчинки. Довідавши ся, що я працюю коло висшого курсу зоольоґії, він нїби то „безсторонний“ критик в Л. Н. В. р. 1901. (дивним дивом я добачив се доперва при кінци 1902. р.) згадав про »Денницю« яко про »стухлятину«, щоби мене під час ладженя моєї книжки, о скілько мож, як він думав, знеохотити; р. 1903. він згадав в записках Наукового Тов. ім. Шевченка злосливо про мій „Одвіт п. О. Партицкому etc.“ саме перед сороклїтєм моєї лїтературної працї, а 1905. р. в »Лїт. Наук. Віст.« в статї незвичайно грубіяньскій, простачій і брехливій напав мене порікаючи мою брошуру: »Правда в очи коле« — а дальше р. 1906. виступив против печатаня

зоольоґії (розуміє ся, він „нїчого", тільки видїл Товариства ім. Шевченка так ухвалив!), чим заподїяв шкоду властиво не менї, бо менї з випечатаня зоольоґії не вийшла-б жадна користь, а народнїй справі, котра від пустого говореня про »україньский унїверситет« не зискує нїчого. То новійші затїї п. Івана Франка. Щоби своїй злосливій роботї надати якусь підставу, голосить п. Іван Франко, що я нї-чиїх заслуг не оцїняю, що я нїкого не. виджу, окрім себе і таке инше, що все віднести би хиба до него самого. Сучасною критикою, до того єще визиваючою, я не занимаю і не занимав ся. Єсли звернув в своїх фейлетонах увагу на невдалі вирази, уживані декуди в наших письмах, то нїколи не нападав лично наших писателїв; сказав по просту ті а ті вирази уважаю за злі, можете мої уваги приняти або нї. Тим я о цїле небо ріжню ся від гуртковцїв, котрі критикуючи під зглядом язиковим не раз дуже несправедливо, личнє нападають авторів, а свої часто так дуже схиблені мнїня, подають яко єдино можливі. Впрочім для якої цїли я мав би критикувати злобно наших людей? Очевидно тут цїль переважно материяльна має ся на оцї; додатково також має вагу загальна власність »людского серця«. Я відтягнув ся від всего, лише не від працї, з котрої для мене користи нїякої. А може у мене які пляни високі і тайні?

Маючи 62. рік і діткнений до того тяжкою хоробою чи можу мати для себе надії великі?

Для мене се не велика приятність тепер' що так скажу, перед гробом картати свого бувшого ученика, которого я в своїм часї вів з такою любовю. Ледви можу се повірити, що мій давний ученик, котрого також і трех синів учив, виступив против мене так негідно і так брехливо, та що в засліпленій люти, бачучи лише своє власне *я*, споневірив загальне добро народне а навіть звичайну людяність.

Ві Львові 17. серпня 1907.

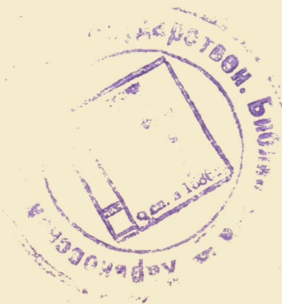

Поправка:

Стор. 11. стих 20. з гори місто: Ширене атеїзму людом має бути: Ширене атеїзму межи людом

Стор. 34. стих 4. з гори місто: які має бути: як і.

Стор. 79. стих 4. з долини місто: Котляревского має бути: Котляревського.

Стор. 89. стих 13. з гори місто: завсїгда має бути: завсїгди.

Стор. 111. стих 5. з долини місто: сьвідчить має бути: свідчить.